

6 (12)

PEARU ORAVA

HUMORESKE
JA
LÜHIJUTTE

NOOR

EESTI

RAHVA RAAMAT

RAHVARAAMAT NR. 6 (12)

Ilmub 6 nr. aastas.

Tellimishind kr. 4,50 aastas, kr. 2,25 poolaastas,
üksiknumber kr. 1.—.

Vastutav ning tegevtoimetaja **E. Roone.**
Väljaandja **O.ü. Noor-Eesti Kirjastus, Tartus.**

Tartus, 30. detsembril 1936. a.

HUMORESKE
JA
LÜHIJUTTE

PEARU ORAVA

HUMORESKE
JA
LÜHIJUTTE

~~21452~~

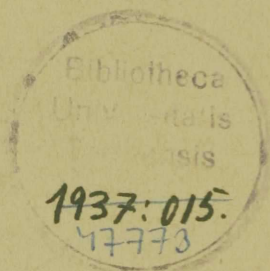

NOOR-EESTI KIRJASTUS TARTUS

1936

Korrektor M. Kindlam

2

115829947

SAKALA TRÜKIKODA, VILJANDIS 1936

PIMESOOLE PÕLETIK

Väike Marike, vaese talumehe ainus tütar, tänitas ja väherdas põrandal juba teist päeva. Kodakondsed arvasid, et tütarlapsele on kurat sisse läinud, aga endine haigemajavelsker, vana Naatan Joonap vaatas haige üle ja ütles, et tegemist on ainult pimesoole põletikuga. Saadetagu tütarlaps kohe Tartusse, muidu võib tõesti, tont võtku, asi kehvasti minna.

Viidi siis tütarlaps Tartusse kliinikusse.

Tehti Marikesele kliinikus operatsioon, lõigati valutav *appendix* välja ja Marike hakkas paranema. Viiendal päeval oli tal haav juba kinni kasvanud, aga kahe nädala pärast toodi ta koju tagasi, terveke ja ilusake nagu ennegi, ainult kahvatumaks oli natuke muutunud. Kõigil oli hea meel, et Marike sai terveks.

Aga nädala pärast lõi vanapatt vembu sisse ja Marike jäi uuesti haigeks. Hakkas ohkima ja puhkima, hakkas silmi pühkima ja kaebama, et tal seest valutab — justament samast kohast, kust ennegi. Kutsuti jällegi Naatan Joonap. Kõigil oli nii kahju Marikesest.

Naatan Joonap kobas ja vaatas haige läbi ja ütles:

— Ambulatoorselt ei tea midagi öelda — temperatuuri ei ole, paistetust kõhus samuti ei ole, kõik organisatsioonid funktsioneerivad nor-

maalselt — ma lihtsalt ei tea, miks peab tüdruk jalgu siputama.

— Kuidas te siis ei tea? oigasid omaksed. — Teie, härra Joonap, olete ju nii tark ja olete selle peale õppinud... Ega's tütarlaps ometi naljapäraselt jalgu siputa.

Aga vana haigemajavelsker, kes näinud elus sajasuguseid haigusi, raputas pead ja ütles:

— Aga näe, seekord mitte ei tea!

— Miks te siis ei tea?

— Aga näe, ei tea! Sümptomatoloogia ja diagnostika on niisugune kriminalistika, et mulle näib, et tüdrukuke simuleerib.

— Mis see tähendab: simuleerib?

— See tähendab: vigurdab!

— Võhõi! imestasid omaksed. — Naatan Joonap, ärge rääkige habemesse! Ega's ta mõni nekrut ole, et vigurdab. Miks peaks ta siis vigurdama?

— Aga näe, seda ma ei tea, ütles Joonap. — Opereeritud koht on tal veel valus küll, aga sellepärast süürist trevoogat teha — tähendab, vigurdab.

Siin läksid omaksed Naatan Joonapiga väikseltsi tülli. Jätsid talle visiidi eestki maksmata, aga Marikese viisid Tartusse tagasi. Sest mine tea neid professoreid ja doktoreid, võib-olla löiksid tütarlapsel välja mõne teise soolika. Las parandavad asja ära. Kuubki viiakse rätsepa juurde tagasi, kui pole hästi välja tulnud.

Viidi, nagu ma ütlesin, tütarlaps Tartusse kliinikusse.

Vana kirurg, professor, tundis juba ukse pealt Marikese ära ja küsis:

— Mis viga?

— Haige olen, härra professor! vastas Marike.

Härra professor vaatas Marikese ilusti läbi, koputas ja kuulas, tegi mitu „mhõ-ahaa'd“, aga tagajärg oli see, et tuli samale otsusele nagu Naatan Joonapki — tütarlaps vigurdab! Tark mees, peab ütleva, oli vana Joonap — kuidas tal professoriga diagnoosid nii kokku läksid.

Aga Marikesel olid asjad halvasti. Kõik tulid ühele kallale, et muudkui seleta, miks kaebad valusid, mida sul ei ole.

Marike oli pigis. Ei saanud teisiti, hakkas nutma — silmakestest jooksid pisarad, rusikakesed said märjaks — uu-uu-uu!

— Uu-uu-uu! seletas Marike. — Ma ei saa kodus elada, seal on nii väiksed aknad ja pimedad toad. Mul ei lähe meelest haigemaja . . . Siin oli hea olla haigenagi . . . Ma mõtlesin, kui hea siin oleks olla veel tervel inimesel . . . Uu-uu-uu! Mul ei lähe meelest hea toit, puhtad voodilinad, kõrged haigemaja aknad — ui-jah!

Vana professor hakkas naerma, patsutas oma vana käega Marikesele õlale ja ütles:

— Noh, jää siis meile nädalaks ajaks külaliseks.

Ja Marike jäigi.

Isal, vanal mehel, läks ka meel haledaks ja ta ütles:

— Las siis jääda pealegi! ja andis Marikesele tagasisõidu rahaks kaks krooni.

Aga Marike enam koju tagasi ei sõitnudki. Marikesest sai Maria-Maret ja ta teenib nüüd juba mitmendat aastat kliinikus haigetalitajana.

OOTAMINE

Hirmus asi on ootamine. Ma ootasin kord sõidurongi järjest 24 tundi, sellepärast ma tean. See oli Pihkvas sellal, kui taples Maailmasõda. Ma olin sellal poisike, arssin viisteistkümmend verssokki pikk, ja tahtsin koolist koju sõita.

Otsin piletikassast pileti ja hakkasin ootama. Kõik ootasid. Aga kunas rong pidi tulema, seda ei teadnud keegi. Sõitsid vaid sõjaväe-ešelonid Riia alla ja tagasi. Ja vedasid suurtükiliha ja kõike, mis sinna juurde kuulub.

Sinna on nüüd palju aega tagasi, paljud elamused on haihtunud, aga Pihkva vaksalis rongi ootamine on ikka veel meeles. Lihtsalt kole!

Pärast seda on oodatud muidki ootamisi, on seistud randevuudelgi. See on ka kole — seal kahtekümmend nelja tundi välja ei kannata.

Ja hiljuti nägin ma jällegi ühe inimese ootamiskannatusi. See oli ka nagu randevuu, ainult — abielurahva vahel.

Ühel sopasel päeval, lume- ja jäämineku ajal, vist suurel reedel, vastu lihavõtteid, jooksis mu poole tuttava metsatöölise naine ja hädaldas, et ta ei jõua enam kõige paremal tahtmisel meest koju oodata.

— Mis sa tast siis nii väga ootad? küsisin mina.

— Kardan, et uppus ära! vastas tema.

— Mis juttu sa ajad? Mis asja?

— Oh sa heldeke küll, ma ei tea isegi, mis asja! Mees läks eile hommikul randa randlastele mõrravitsu viima ja tänaseni pole veel tagasi tulnud.

— Kuidas sa siis arvad, et ta ära uppus?

— Noh, lihtsalt nii, et kukkus läbi jää.

— Lori! ütlesin mina. — See on paljas arvamine. Sinu mees nii kergesti läbi jää ei kuku — ta on ise randlane. Ma mõtlen, et juhtunud pole midagi.

— Oh sa heldeke küll, aqa kuhu ta siis jäi?

— Kas mina tean, kuhu ta sul jäi. Võib-olla jäi randlastega prasnikut pidama. Seal ju tal vanad sõbrad ja truud naabrid.

— Oh jumal, jumal küll! hädaldas naine. — Süda on nii valu täis, ma ei jõua enam oodata. Mis ma pean küll tegema!

— Mine koju ja heida magama!

Naine hakkas nutma:

— Pai peremees, anna hobust . . . ma lähen teda otsima . . . mitte ei jää süda rahule.

— Ah! ütlesin mina, hobust ma sulle küll ei anna. Ajad veel hobuse jääauku. Kui on elus, tuleb koju, kui on uppunud, siis on uppunud!

Naine lonkis koju.

Imelik on vaadata murelikku inimest. Mure ei paista üksnes silmadest, vaid kõige rohkem murrab ta inimest jalust. Samm muutub kohmakaks ja komistavaks, just nagu oleks inimene joobnud. Suur mure ja suur hulk alkoholi mõjuvad selles suhtes täitsa ühetaoliselt. Ja mitte

asjata ei hoia naisterahvad üksteise käe alt kinni, kui tulevad surnuaialt. Seda olin ma juba ammu tähele pannud, aga ma mõtlesin, et see on ainult ilus välispidine komme.

Paari tunni pärast tuli naine jälle tagasi.

— Suure ootamisega, ütles ta, — hakkasin ma viirastusi nägema.

— Vaat kus tükk! imestasin mina. — Nüüd on küll tont lahti!

— Ui-jah! oigas naine. — Ma ei jõua nüüd teda enam otsima ka minna — süda on paha, kõht jäi haigeks.

— Noh! ütlesin mina. — Asi läheb järjest hullemaks. See on siis *dyspepsia neurosa*. Seda juhtub sõjaväljal kabuhirmus ka meestega. Heida eestuppa voodisse pikali!

Naisterahvas oli eestoas, mul oli tegemist teises toas. Ei läinud kuigi palju aega, kui kuulsin ukse kolksatust ja keegi hakkas kõvasti kiruma:

— Mis kurat see on? Ma tulen koju, süüa midagi ei ole, tuba kütmata, aga tema vedeleb siin.

Tundsin häälest ära, et oodatav on koju ilmunud.

— Kuuled sa! ütlesin ma üle ukسلäve. — Ära kiru nii kõvasti!

— Mis kõvasti? Ah või kõvasti sai? Kurat ka elu ja kõike! Rahmi tööd, hangi ülalpidamist, aga naisel vaja küla mööda joosta ega tule meeldegi, et meest oleks ka vaja koju oodata.

Läksid nad siis kahekesi koju: naine ees, mees kirudes järel.

JUTUAJAMINE

Kohtasin tänaval tuttavat koolipreilit.

— Vabandage! ütlesin. — Ei tahtnud teid ära tunda. Olite enne niisugune matsakas preili, aga nüüd sale nagu piitsavars. Kus te nii koledasti maha võtsite?

— Ah! ütles preili. — See on lihtsalt kooli-uuenduse nädala tulemus. Sai nii kõvasti võimelda, et tahestahmata tuli muutuda saledaks. Peale selle veel loengud ja referaadid — ega's needki juurde pane. Aga selle-eest sai kuulda palju uut ja huvitavat. Väikest „k“-d hakatakse nüüd kirjutama pikalt nagu Soomes (preili võtab taskust pliitsi ja näitab, kuidas seda nüüd kirjutatakse). Mitte enam „k“, madal nagu seni, vaid „k“, pikk ja sihvakas . . . Sale joon on muutunud ametlikuks.

— Kas sa näed! Aga mida oli uut võimlemise alal?

— Oi, väga palju! Esiteks võimlemine muusika järele viisidel: „Kuldrannake“, „Ema süda“, „Eesti, mu armas, kallid kodumaa“ . . . See oli väga ilus! Kui lektori assistent seda demonstreeris, siis oli see nii ilus, et ei suutnud vaadata. Seda hakkame kohe lastele õpetama. Ah, see oli nii tore, et ma näen seda öösiti unes . . . Oi-jah! . . . Peale selle õpetati hari-likku võimlemist: üksikvõimlemist ja gruppi-

des. Ka see on suurepärane. Esiteks, võimlemine on seatud nüüd anatoomilisele ja füsioloogilisele alusele, see tähendab, võimlemine olgu tervislik. Samm olgu sulav ja pehme, mitte enam endine sõdurisamm. Peab astuma nii, et ei kuu- legi. Me proovisime: sada inimest marssis üle saali nii tasa, et polnud kuulda muud kui kahinat.

— Kas sa näed! Aga kas oli võimlemine ka raske?

— Oh ei! Mitte sugugi! Füsioloogilise ja anatoomilise võimlemise põhimõte on — mitte väsitada. Kui tundub väsimust või tüdimust, siis — jätta. Aga jalad võttis siiski nii haigeks, et raske oli maha istuda ja üles tõusta. Ega's seal pinkidele puhkama istunud, vaid otse põrandale. Aga põrand oli nii puhas, et läikis. Iga kahe tunni järele tõmmati märja lapiga üle. Ruumid olid lihtsalt ideaalsed.

— Oli seal ka dušš ja köik?

— Oh ei! Dušši ei olnud! Meestel oli pesemisruum küll, aga naistel ei olnud. See oli natuke paha, sest tuli higise kehaga välja minna. Ma külmetasin enese ära ja sain angiina. Seepärast ma nii maha võtsingi: põlesin nii-öelda kahest otsast korraga. Aga kursusest loobuda ei tahtnud . . . Peale selle õppisime veel tantsu . . .

— Moodsat?

— Oh ei! Jumal hoidku! Moodsaid tantse üldse ei soovitatud õpetajail tantsida. Lektor oli nende peale nii vihane ja rääkis nii veenvalt, et võimatu on moodsaile tantsudele mõeldagi, mis siis veel tantsida. Mis tants see on, kui pole

distantsti! Me võtsime seisukoha ja pidudel
moodsaid tantse üldse enam tantsida ei lase.

— Kuidas te saate seda keelata?

— Me ei lase enam kooli orkestril neid män-
gida.

— Kas see ei ole mitte tsutike väiklane?

— Oh ei! Mitte sugugi! Sest kujutelge, kui
ilusad on vanad eesti tantsud! Me õppisime
kolme tantsu: vändra polkat, jooksupolkat ja
labajalavalssi. Väga huvitav on labajalavalss.
Viis on tal: tara-tam-tam-tara-tam-tam-tom-
tom... Selles tantsus on huvitav see, et
koputatakse ühtelugu varbaga vastu põrandat.
See on tulnud sellest, et kui vanad eestlased
seda tantsisid, siis sidusid nad jalgade külge
kurinad või kellukesed. Lõpmatu huvitav! Aga
mul juhtus selle tantsuga õnnetus: vigastasin
koputamisega vastu põrandat varba ära. Palusin
seltsilisel seda masseerida, aga ei tea, kas ta
võttis seda liiga räpakalt või ma ise kuidagi
õnnetult rebisin, kuid katkestasin ära veresoone
varbas... Õnneks labajalavalssi enam ei tant-
situd, muidu oleksin jäänud kimpu... Aga
nüüd on see möödas, see tähendab, kursused
on möödas, ja meie — õpetajate — kohuseks
on propageerida rahvale seda, mida kursustel
nägime ja õppisime... Oi-jah! Aga mu haige
varvas hakkab jällegi pööraselt valutama. Pean
koju minema ja jalad lahti võtma. Pean tegema
sooja vanni. Head aega!

ANDRESE ELUKÄIK JA KAPSA- TAIME KASVATUS

Kui õigust öelda, siis Andresest ei tea ma midagi. Kes see niisugune härra on, sellest pole mul lihtsalt aimugi. Pole siinpool kandis niisugust meesterahvast näinud ega kuulnud.

Aga kukkus see Andres mu hammaste vahele külakooli hoolekogu resolutsiooni põhjal ja muud midagi.

Missugune see hoolekogu resolutsioon üksikasjaliselt oli, seda ma jällegi ei tea. Kuulsin ainult niipalju, et hoolekogu põlnud kooli orientatsiooniga rahul ja oli öelnud lausa välja, et mis mood see on, kui kõik koolimaja seinad on portreesid täis maalitud. Kõik koolitäre seinad on seestpoolt saapaid ja muid maalitud asju nii täis riputatud, et pole näha tapeetigi. Aga emakeeles lapsed nii rumalad, et kui käsid näiteks teha maksuinspektorile vastulause, siis keegi seda tühja asja ei oska — tapa või ära.

Kui kooliõpetajad seda kurba asja kuulsid, siis kokkusid koledasti ära (leib on kallis) ja löid emakeelele pressi peale. Andsid kohe esimese jutiga lastele hiiglakirjatöö ühe nädala jooksul kahasse valmis teha teemal: „Minu elulookirjeldus“. See teema nagu maksuinspektori asjandusega lähemas kooskõlas . . .

Lapsed siis muidugi kirjutasid, ei läbenud ninagi kasida, aga tulemused olid kehvad. Ainult üks poistest kirjutas viie ja plussi peale. Ja seal see Andres sellesse loosse kistigi.

See poisimait, kes kirjutas viie ja plussi peale, oli kustki kätte saanud Oskar Lutsu „Andrese elukäigu“ ja kirjutas sealt enesele mõned peatükid maha. Sai muidugi suurepärase autobiograafia. Ainult daatumid pani algpärased.

Õpetaja muidugi seda ei teadnud, öösel unes ka ei näinud, ainult kui hakkas poisi kirjatööd parandama, siis märkas, et vaat kus tükk — pole midagi parandada. Ja mis seal veel parandada? Töö kirjutatud kohe nii geniaalselt, et ei teagi, missugune number panna. Polnud ta elus veel niisugust asja juhtunud, et numbrit ei oska panna.

Oi-oi! mõtles õpetaja. Kuidas see poisiplõkats võis ometi nii hästi kirjutada?

Õpetaja jooksis rutem kui muidu klassi, kirjatöö näpu vahel, ja küsis poisilt:

— Kas sa ise selle kirjatöö kirjutasid või on sind keegi aidanud?

Õpilane kohkus küll koledasti ära, aga ütles päris selge häälega :

— Ise jah!

— Valetad, oinas!

— Tõepoolest ei valeta, härra õpetaja! Meil kodus peale minu keegi kirjutada ei oskagi. Loevad küll kõik, vanaema välja arvatud, aga kirjutama just nagu puupakud . . .

— Hea küll!

Läks siis kooliõpetaja, literatuur näpu vahel, koolijuhataja juurde ja ütles:

— Vaata, kuidas mul üks poiss kirjutab!

See siis muidugi vaatas ja ütles:

— Ime küll! Mina küll ei oskaks nii hästi kirjutada: ladusasti ja hiiglasuure kirjandusliku vilumusega.

— Võib-olla on poisil kirjanduse alal annet?

— Ei tahaks uskuda! ütles koolijuhataja.

— Sellest saaks ju siis teine Goethe.

Mõtlesid õpetajad nii ja teisiti. Tervelt poole päeva olid toreda kirjatööga hädas. Ei tahtnud uskuda, et poiss selle omast peast kirjutab, aga ei saanud ka kindlaks teha vastupidist. Isalt-emalt ei maksa küsidagi — need puutõlvad ei tea midagi.

Näitasid siis viimase hädaga seda töökest ka kooliteenijale, aga see oli parajasti halvas tujus ja ütles:

— Kui midagi paremat mulle näidata ei ole, siis säärase tühja asjaga mu nina all ka vehkida ei maksa.

Pandi siis poisile kirjatöö eest viis plussiga ja paluti jätkata selles suunas edasi.

★

Kuid juba järgmise kirjatööga tuli poisi kelmus ja vale avalikuks.

See kirjatöö oli teemal: „Kapsataime kasvatus“. Niisugune vanapagana teema, et poiss selle jaoks enam parajat raamatut ei leidnud. Küll tuhras ja otsis läbi terve asunduse, aga mitte ei leidnud.

Hakkas siis poisu kirjutama omast peast. Kirjutab ja kirjutab, aga suure peamurdmisega ajas pudru kapsastega segi ja kukkus läbi. Tuli siis ka see eelmine asi avalikuks. Pahandust muidugi mereni, kas või röögi . . .

Aga seekord tegi spikkerit üks tütarlaps-
ritsikas. Oli leidnud paraja raamatu ja kirjutas
oma töökese ilusasti maha. Aga õpetaja — ime
küll! — taipas.

Õpetajal läks muidugi hing täis, jooksis
hiigla valuga klassi ja käratas:

— Mis mood see niisugune on? Ma andsin
teile kirjatöö kapsataime kasvatusest, aga sina,
lammas, oled kirjutanud siin ühe printsessi elu-
loo. Ma loen ja loen, aru midagi ei saa, aga
tuleb välja, et temal kapsastest pole üldse
midagi kirjutatud peale pealkirja. Ütle, kust sa
selle võtsid?

Tütarlaps pole poiss, kokkus koledasti ära
ja tunnistas üles, et võttis ta selle Prantsuse
antoloogiast — Voltaire'i „Candide'ist“ Friede-
bert Tuglase tõlkes.

Heast raamatust kirjutas, ritsikas niisu-
gune.

RAADIO MÕJU

Mõni kuu tagasi asusin ma elama kummaliselt rahutusse perekonda. Ajutiselt. Perekond ise, tühi, polnud kuigi suur: laulatatud mees ja naine (laste arvu täpselt ei tea), abielus üle kümne aasta. Aga igal laupäeval regulaarselt tehti trama ja juusnooda vedamist. Lihtsalt — kurbmäng! Ooper ilma orkestrita — muud midagi!

Lavastajaks neis oopereis oli alati naine. Mees andis ainult ainet, inspiratsiooni, ja mängis kaasa. Aga mängis ta, mait, peab ütlema, väga realistlikult, nii-öelda vene stiilis.

Ma ise olin aga alatine pealtkuulaja — abonentkaardiga, sest olin nende juures korteris.

Ja ei saa sõimata, mängisid nad oma draamasid väga haaravalt, otse uskumapanevalt. Ainuke viga oli ehk see, et vanamees, kuripatt, kaotas ära kulminatsioonipunktidel aru. Ja siis ei aidanud muu kui pidin lippama naisele appi — režissööriks olema ja kärpima — nii nagu kunagi juhtus.

Pikapeale tüütas mind see näitekunst ja seltskonnategevus ära. Hakkasin närveerima — villand sai! Kaua sa ikka vahid ja kuulad draamasid, kui endagi elu pole naljamäng. Lihtsalt — oi-jah! Hakkasin juba otsima teist korterit.

Aga siis juhtus nii, et asunduse kaupmees,

vana liiakasuvõtja, olgu terve, aitas mind hädast välja: see, mait, pani enesele poe juurde üles raadiovastuvõtja.

Heakene küll — ühel laupäeval, kui antenn oli juba püsti, tuli majaperemees jälle hilinemisega töölt koju ja lakku täis nagu viimane eskimo. Tema abikaasale aga niisugune asi ei meeldinud ja see hakkas sõimlema :

— Sa siga oled enese jälle täis võtnud? käratas naine esimese sõnaga.

— Mis sellest siis? Kui mina olen siga, siis sina oled mu abikaasa, tähendab — vana emis!

— Ui-jah!

Naisel läks elu täis, ta istus maha ja hakkas töinama.

— Ära tööna midagi! torises mees. — Ma olen küll täis, aga tüli ei nori, sa oled kaine, aga hakkad kandaalitama! ja viskas enese ristseliti voodisse.

— Kus rahakott?

— Taskus.

Vaikus.

Naine otsis mehe taskust rahakoti, luges raha üle ja hakkas päris korralikult ulguma:

— Uu-uu-uu! Oh sa ellai! Poolteist krooni on tõbras jälle ära joonud! Oota, ma su veel õppan!

— Tasemini, eit! ütles mees. — Kaupmehel on raadio.

— Olgu või sada raadiot . . . uu-uu-uu!

— Vait, muud midagi! käratas mees.

— Raadios on kõik kuulda — sa siin kandaalitad, aga terve maailm kuulab.

— Uu-uu-uu! Poolteist krooni maha joodud! Kodus pole leivakõrvast! Küll olen ma su'ga hädas! Ui-jah!

— Vait, muud midagi! Su ulgumist ka kel-
lelgi vaja kuulata? See ju nüüd Tartusse ja
Tallinnasse kuulda viimane kui tirts.

— Kuidas see siis nii kaugele kuulda on?
küsis naine imestanult.

— Kuidas kuulda on! Kanapea! Kuidas
sealt siia kuulda on? Niisama nagu Tallinnast
on poe juurde kõik kuulda, naasama on poe juu-
rest sinna kah!

— Ui-jh! Ära räägi! See on poe juurest . . .
Meie poolt üks kuulda ei ole.

— Loll oled või? Kaugel see pood siis on?
Traat tõmbab magneediga hääle külge kas või
mitme versta tagant. Seal on su ulgumine
kuulda nagu teises toas. Sa siin kandaalita-
ega teagi, et traadi pealt jookseb su kandaal
otsekohe aparati, aparadis muutub see elekt-
riks, jookseb siis traadi peale uuesti tagasi ja
sealt — õhku!

— Las jookseb õhku . . . uu-uu-uu!

— Loll oled või? Õhust püütakse see ju
aparaatidega otsekohe kinni . . . Sa arvad, et
niisugused asjad huupi on välja mõeldud?
Need ju selleks tehtud ongi, et kuulata, mis
kuskil räägitakse.

— Ui-jah!

Nine luksus, luksus, pigistas suu kinni ja
vaikis. Suurem tuli jäi tulemata, sest avalikkuse
ette oma häda ei taha kanda keegi.

Sedamoodi siis — kaupmehe raadio aitas
meid vaeseid hädast välja. Meeski jättis joomise
nagu vähemaks. Häbeneb. Ja sellest tunnist
peale, mida siin kirjeldasin, pole olnud meie
majas enam ühtegi suuremat perekonnatüli.

KALLID LINAD

Ühel pühapäeva õhtupoolikul oli rikkal setul Krõisa Pedastel palju külalisi. Koos olid Krõisa sugulased ja sõbrad, naabrimehed ja niisama tuttavad. Krõisa Pedaste pidas parajasti oma kolmanda poja ristseid.

Aga asi oli selles mõttes imelik, et sellal, kui papp toimetas tagatoas ristimissakramenti, sidus Krõisa ise peretoas linaleisikaid. Sealsamas istus veel trobikond külahabemeid — Miitra Sippul, Juts Pajula ja Höödo Savisaar — ja rüüpasid kannudest kodutehtud õlut ning ajasid juttu.

— Kuradi asi on nüüd linadega, ütles Miitra, — ei tea, kunas müüa: müüd vara — saad kahju, ootad — saad ka kahju. Aga Peterisise tuli telegramm, et linahinnad viiskümmend senti leisikalt langenud.

— Viimane aeg on viia, ütles Krõisa ja lõi linaleisikale „keeruse“ ümber. — Mul endal olid terve aasta linad käes, hinnad hakkasid langema. Pakuti kaheksa krooni leisikast — ei müünud ära, pakuti viis krooni — ei müünud ka. Hoidsin käes kaks aastat ja müüsin kahe krooni viiekümne sendi eest leisika.

— Jumal sundigu! ütles Miitra, — aga oleksid sa hoidnud veel ühe aasta, siis nüüd

oleksid võtnud kaksteistkümmed krooni leisikast — sul oli lina nagu siid.

Kuid naisele niisugune asi ei meeldinud. Ta tuli ka peretuppa, vaatas tüki aega kõõrdi, kuidas Krõisa linaleisikaid sidus ja ladvaotsa takkusid toppis, ja küsis:

— Krõisa, kui sul inimese verd südames on, siis tule ristimise ajakski teiste manu!

Aga Krõisa ajas sõrmed harki, raputas tolmunud habet ja käratas:

— Ristigu või ärgu ristigu, aga ma pean olema homseks linadega valmis. Mõistad maa-keelt, et hinnad langevad!

Oh elukene!

Naine ei lausunud enam sõnagi, sest muidu oleks Krõisa hakanud rääkima kätega, ja sel puhul jääb harilikult kangemale poolele õigus.

— Ah! ütles Juts väga kaastundlikult. — Vader, mis sa virised? Kes siin enam lapse-ristimisele saab mõelda — siin muudki mõtle-mist. Höödo, anna tuld! ja virutas enesele kannu õlut nagu kerisesse.

— Kas sa oskad ka neist parajat hinda küsida? küsis Juts Krõisalt.

— Kes kurat see nii loll on, et hinda ei oska küsida? urises Krõisa.

— Ma ise, hõk! ütles Juts. — Uueaasta laadal — hõk — näe, kesse kurat mind kisub? — küsisin kaheksa krooni leisikast, aga pakuti esimese sõnaga üheksa; küsisin kümme, aga pakuti üksteistkümmed; küsisin kaksteistküm-mend, pakuti — hõk!

— Ma — hõk — küll kisub: nagu vinti jään, nii — hõk! ütles Juts ja viskas käega. — Las

Krõisa läheb küsib, mis ta kolmandale pojale ka nimeks pandi, ja toob meile veel õlut — hõk — näe — hm!

*

Tagatoast ilmus perenaise saatel vana papiroju, ütles: „hospodi pomiilui“, soovis meestele jõudu ning jätku ja asutas minekut.

— Preestrihärä, ütles Krõisa, — te ärge vaadake, et mul aega ei ole. Sedapuhku on mul niisugune kibe asi, et pean olema püstipagan, aga kui töö tehtud, löön risti ette ja olen jälle ristiinimene. Te viitke aega teise rahvaga.

— Aitüma! ütles papp. — Mul niisama straadnaja paraa: pean minema Andrei Orasmaad lauale võtma. Minu kohus pole üksnes vastu võtta tulijaid, pean saatma ka äraminejaid.

— Kuhu Andrei Orasmaa läheb? küsis Juts.

— Ta läheb Issanda viinamäele, päris-kodupaika puhkusele.

— Lori! ütles Juts. — Andrei Orasmaa ei lähe kuhugi. Kui linad on kallid, siis ei taha santki surra, ammuigi veel Andrei Orasmaa. Lööme kokku, batjuška — hõk!

Aga batjuška lõi mantlisiilud vöö vahele, võttis varnast mütsi ja läks.

— Uhket santi ja uhket pappi ma ei salli! ütles Juts.

Varsti kuuldus väljast nagu mootori põrinat.

— Ega's see ometi papp? küsis Höödo.

— Papil ja mul veel mootorit ei ole, ütles Juts.

Mehed jooksid välja vaatama, kes seal sõidab. Aga kõik jäi järsku vaikseks ja kuulda ning näha polnud midagi.

— Põletavad bensiini puudade viisi, aga mine küsi natukest välgumihkli jaoks — ei anna.

— Kes seal sõidab? küsis Höödo.

— Kes seal sõidab, kes seal sõidab! ütles Juts. — Võib-olla, hõk, sõidab ingel Gaabriel luhilaevaga Andrei hingekese järele.

Höödo võttis mütsi peast ja lõi risti ette:

— Issand ülendagu hinge ja alandagu pattu! Linad kallid, aga inimene peab surema.

MITŠURINI ANANAS

Ühel heal päeval kuulis üks kooliõpetaja raadios, et akadeemik Mitšurinil on aretatud säärane ananas, mis võib kasvada ja kanda vilja igal pool parajas kliimas, kus talvepakased ei lange alla 40 kraadi.

Vili olevat sel uuel põhjamaa ananasel väga maitsev, justament nagu selle lõunamaa nimekaimulgi, aga taim ise olevat aretatud mingisugusest oktaniidiast ja sarnanevat väga meie pohlaga, ainult selle vahega, et kasvab kuni mehe kõrguseni.

Ilus.

Kui kooliõpetaja seda uudist raadios kuulis, siis ei saanud ta enam öösiti rahulikult magada — ta hakkas ennast kotilt maha veeretama. Asi seisis selles, et meie lugupeetud kooliõpetaja oli ise suur botaanik ja aednik, ja et ta kasvatas kõiksuguseid haruldasi lõunamaa taimi, nagu sibulaid ja rediseid, meloneid ja arbuuse, kreeka pähkleid ja viinamarju, siis on loomulik, et Mitšurini ananas ajas mehikesel pea segi.

Mõtles mees, mis teha. Aga targemat midagi välja ei mõtelnud, kui et tarvis kirjutada Leningradi radiojaamale, „stantsija Kiirova“, las saadavad kiires korras kirja sees paar haruldase taime võsukest. See neil mõni asi.

Hakkas mees Leningradi kirja kirjutama, vene keeles muidugi, uue ortograafia järele ka muidugi, aga naine laitis selle plaani ära ja ütles:

— Kulla mees, sellest ei tule midagi välja! Kuidas nad saavad sulle kirja sees neid taimekasve saata? Üks asi, neil pole aega, ja teine asi, kui kirja tembeldatakse, siis võidakse tempeliga su õrnad taimekasvukesed katki lüüa.

— Aga mis me siis teeme? küsis mees.

— Aga vaat, mis me teeme, ütles naine.

— Mul elab Leningradis ema. Opteerime õige vanainimese kodumaale ja tema toob sulle taimed kaasa.

— Hm! ütles mees. — Aga kirja teel tuleks see asi tsipake odavam.

— Mittè midagi ei tule odavam. Kirja teel sa seda asja õiendada ei saagi, sest sa oled vene keeles kole nõrk. Vaata, kuidas sa kirjutad, just kui kogukonnasant hoolekandeesutustele. Säärase kirja peale sulle lihtsalt ei vastatagi . . . Sa kirjuta vaat nii: prošuu võslatj v udarnom porjadke po letutšei potšte, a to budet vam klöpka!

— Noo! imestas mees. — Aga kirjuta siis sina! Sul on see asi täitsa sula, sa oled Venemaal sündinud ja üles kasvanud.

Aga naine ütles, et tema ei kirjuta.

— Miks sa siis ei kirjuta?

— Ei kirjuta seepärast, et mamma on tarvis kodumaale kutsuda ja tema toob sulle ananase kaasa. Nüüd on selleks paras juhus ja sul pole enam midagi kribisemist.

Kauplesid nad selle asja pärast veel tüki aega, kuni mees andis järele, et äiamamma

tarvis Venemaalt koju tellida. Olgugi et pereküll inimese võrra suureneb, aga selle eest saab asi aetuks, ja teiseks, vanainimest võib hea eduga kasutada ananaseistanduses. Seal niikui nii tuleb kitkumist ja muldamist.

Hakkasid nad opteerimisasja ajama juba talvel enne jõule, aga kevadeks saabus vanainimene kodumaale.

Kui oli möödunud esimene jällenägemisrõõm, mida mu sulg ei suuda kirjeldada, küsis meie pedagoog:

— Noh, äiamamma, kas sa mulle Mitšurini ananase töid?

Aga äiamamma vastas:

— Kallis väimeespoeg, ma sulle seda taime mitte tuua ei saanud, mida sa nii väga ootasid. Ma otsisin seda küll igal pool, aga ei leidnud.

Kooliõpetaja läks näost valgeks ja hakkas kogeleva:

— Mi-miks sa seda siis ei leidnud?

— Tõesti, kallis väimeespoeg, mitte ei leidnud! Venemaa on ju nii suur ja lai!

— On suur ja lai küll, aga oleksid pidanud ikka minu jaoks katsuma leida!

— Katsusingi!

— Oleksid pidanud katsuma veelgi, oleksid võinud minna narkomi juurde.

— Uh!

— Jaa, uh küll! Aga säärasel puhul oleks olnud parem, kui oleksid võtnud edasi-tagasi pileti.

— Mispärast?

Seepärast, et ega's mulle s i n d tarvis olnud, mulle oli Mitšurini ananast tarvis.

— Paul! hüüdis tütar. — Kuidas sa mam-
male ütled!

— Ah! ütles Paul ja vehkles kätega, ise
näost valge ja lõuapärad värisesid. — Ega's
mulle su mammat tarvis olnud, mulle oli Mit-
šurini ananast tarvis.

KINDLUSTUSSELT SIS

Petserimaa talupoeg Höödo Savisaar keerutas juba tükk aega linna turuplatsil, aga asutust, kuhu oli tarvis sisse minna, üles ei leidnud. Küsis kinnitusjaoskonda, aga juhatati koguni teise uulitsasse. Aga asutus, kuhu tal oli asja, pidi olema turuplatsil Trimpatski majas, sissekäiguga vastu telefoniposti, roheline uks, paremat kätt. Trimpatski maja teadis ta küll, aga roheline uks oli nähtavasti üle värvitud.

Lõpuks võttis Höödo südame rindu, läks majja sisse ja trehvaski sinna, kuhu tahtis.

— Terege! Kas siin on kinnitusjaoskond? küsis Höödo noorevõitu ametnikult, kes sõi vorstiga võileiba.

— Siin on kindlustusselts, aga mitte kinnitusjaoskond, vastas ametnik ja vaatas kõõrdi Höödole habemesse.

— Kindlustusselts või? imestas Höödo.

— Seda asutust mulle just vaja oligi. Kus teil on siin see peaots?

— Mis teil oli? küsis ametnik.

— Ah meil või? Täna küsimast, oli ikka kah . . . Aga kus teil on see peaots?

Ametnik mõmahtas midagi läbi hammaste, raputas pead ja näitas pliiatsiga järgmise laua suunas.

— Kas see ei ole mu vana tuttav härra Mikonnikov? küsis Höödo.

Ametnik noogutas peaga.

Höödo Savisaar kohendas sedelgarihma, millega kasukas oli kinni seotud, kõhatas, pühkis peoga habet ja läks hr. Mikonnikoviga juttu ajama.

— No tere, no tere! Ma olen Höödo Savisaar Tedremäelt. Kas te mind ei tunne? Käisite meil hooneid kinnitamas.

— Mis teil oli? küsis Mikonnikov.

— Ah meil või? Ma tahtsin oma tulekinnituspoliisi tagasi anda.

— Kuidas?

— Niisama! Ma annan teile tagasi poliisi, aga te andke mulle tagasi veksli. Mäletate isegi, et mul jäi osa kinnitusrahast vekslile peale.

— Makske ära!

— Võtke parem poliis tagasi. Ma ei jõua maksta.

— Siis poleks tarvis olnud hooneid kinnitada, kui maksta ei jõua.

— Mina ütlesin seekord samuti, et hooneid pole tarvis kinnitada, aga teie ütlesite, et on tarvis kinnitada.

— Ärge lorisege!

— Kuidas ma siis loriselen? Kas ei ole meeles või? Ma ei tahtnud kinnitada, ütlesin, et mul pole, millega maksta. Aga teie ütlesite, et jäme talu ja ei ole! Mina ütlesin, et ei ole jah . . .

— Seletage lähemalt või jätke hoopis järele!

— Hm! Ma ütlesin, kui siga saab pojad, siis kinnitan, kui ei saa, ei kinnita.

— See pole minu asi!

— Kuidas nii — pole teie asi? Te küsisite, et näidake, kus see siga on . . .

— Mitte midagi ma ei küsinud.

— Küsisite! Ma näitasin, et siga on siin. Te ütlesite: oh, saab, saab, pojad küll! Jah! Aga siga jäi ahtraks, põrsaid ei ole, mul millegagi maksta ei ole ja teie olete süüdi . . .

— Välja! käratas agent ja läks näost tuli-punaseks.

— Võtke parem poliis tagasi! . . .

*

Paari nädala pärast ilmus Höödo uuesti kindlustusseltsi. Pool habet oli tal maha põlenud ja teine pool hirmsasti krässus. Oli näha, et meest oli tabanud tuleõnnetus.

— Sa jälle tagasi? küsis agent.

— Jah, tagasi!

— Mis vaja?

— Tulin sama asja pärast . . . Meil oli külas tulikaḥju.

— Ah sa kurat! ütles agent ja vaatas Höödo kõrbenud välimust. — Te kõrvetate ka ennast ühtelugu. Kas kõik põles maha?

— Kõik! Viimse pulgani.

— Kas annad nüüd poliisi tagasi?

— Võin anda küll! See paberilipakas ei ole tule vastu midagi, ütles Höödo ja andis poliisi ära. — Ette on mõni puuslik kui säärane lipakas. Aga andke nüüd mu veksel ka tagasi!

Agent andis Höödole vekсли tagasi.

— Mis seal külas teil maha põles?

— Muud ei põlenud kui naabrimehel saun.

— Aga sul?

— Mul ei põlenud midagi!

— Aga sa ütlesid, et sul oli tulikahju?

— Mitte poole sõnagagi ei ütelnud! Naab-
rimehel põles maha vihtlemissaun.

— Aga kus sa oma habeme siis sedasi ära
kõrvetasid?

— Ah! ütles Höödo. — Läksin naabrile
appi, ronisin katusele, aga keegi kurat vett ei
anna. Seal see siis kõrbeski natuke.

— Aga sa petsid mult välja preemia vekslid!
Anna tagasi? ütles agent.

— Aitüma! ütles Höödo. — Sugugi ma ei
petnud: te ise küsisite tagasi tulekinnituspoliisi.

— Hm! ütles agent. — Jumalamuidu kand-
sime pool aastat riisikot. Kasi minema!

SUUR MURE

See oli just kapsa-maarjapäeva laupäeval, kui Mart sõitis linna laadale. Sõitis ja laulis: „Jumal tasast vihma annab südamel’, mis kuiv kui liiv . . .“

Aga vihma asemel ajas taevast maha lume-lörtsi, paksu ja vedelat. Teha polnud midagi, aeg oli sihuke, aeg oli varajane kevad. Aga Mardil oli tuju hea — sõitis ja laulis.

Mart ise istus vankri eesotsas ja kutserdas, aga tagapool istus tal üks rasvaläinud peekonisaks. Poole teed laulis see peekonisaks Mardile truult kaasa, aga tänitas enese häälest ära ja vaikis.

Mart sõitis turule. Valis käidava koha, sidus hobuse kinni, pani märsi ette. Valmis.

— Hõi, rahvas! Pehme peekon! Kellel vaja, ostku ära; kes ei taha, astugu edasi! hüüdis Mart ja tõmbas puuril teki pealt.

Aga oh sa ime, puur oli tühi! Kaup oli puurist ära karanud.

Mart ei uskunud oma silmi, torkis puuri piitsavarrega risti-põiki läbi — aga mis tühi, see tühi.

— Karaul! karjus Mart. — Siga on puurist ära joosnud kõige puuriuksega. Härra kordnik, tehke protokoll!

Aga või kordnikul mõni häda — naerab, hoiab kõhtu kinni. Rahval ka muidugi hea meel, seisavad mühakus ja lõkerdavad. Ainult Mardi asi oli selge pudrett — hakka või töinama.

Mardil läks süda nii täis, et kaotas ära elumõtte. Peksis puuri südametäiega segi, pildus lauad ja põikpuud vankrist välja ja kihutas hobusega minema.

— Kas nägite kusagil mu orikat? küsis vastutulijailt.

— Või meie's teame, mihuke see sinu orikas on!

— Orikas ikka orikas, valge orikas — ma kaotasin ta teel ära!

— Ära siis otsigi, peremees! Nüüd laadapäev — laudast viiakse ära, ammugi siis veel tee äärest.

Mart kihutas edasi.

— Kas nägite mu orikat?

— Nägime küll, saatis sulle tervisi.

— Uu-uh! Lõhvarded! hurjutas Mart ja sõitis edasi.

— Vanamees, su orikas tuhnis Kolmeoru metsa vahel pohlavarsi! juhatas üks hea inimene.

Mart laskis edasi.

Kolmeoru metsa vahel sidus Mart hobuse kinni ja hakkas otsima sõrajälgi. Ärakaotatud puuriukse leidis varsti üles, aga külmanud maa peal silm värskaid jälgi ei seletanud.

Mart hakkas otsima. Otsis ja otsis, marssis ja marssis. Midagi!

— Tsi-tsi-tsiake! hüüdis Mart ja kuulatas metsaaluse krõbinaid. — Notsi, notsike!

Aga notsu oli kadunud nagu tina tuhka. Mart otsis, kuni ära väsis, istus siis maha ja hakkas hädaldama.

— Mis ma nüüd küll teen! kaebas Mart. — Mis ütlen kodus naisele!.. Ai-ai-ai! See sunnik hakkab ju ette heitma... Oi-oi-oi!.. Mõhõi-hõi-hõi!.. Küll ma olen nüüd, vaene, hädas! Küll ma olen nüüd Volodkas! Ohoi-oi-oi!.. Köht hakkab ka veel valutama. Oh sa taevas küll! Mis ma küll ütlen kodus vanamoorile?.. Kikerikii!.. Ai-ai-ai! Jumala-eest, mine või lolliks!

*

Õhtuks tuli Mart koju. Tervis oli mehel väga räbal. Mure suur — muud midagi!

— Kas müüsid sea ära? küsis perenaine.

— Jah!

— Palju said!

— Viiskümmend krooni ikka sain — ptüi!

— Siis läks tsipa odavasti?

— Odavasti jah! ohkas Mart. — Ei tea, mis nüüd saab?

— Mis seal saada — sind, vanameest, ei või enam laadale lasta.

— Ei või lasta jah! Ei või lasta, ja ei taha enam minnagi.

— Kellele sa sea müüsid?

— Ühele tuttavale ikka müüsin.

— Kes see tuttav oli?

— See oli üks mu isiklik sõber!

— Ah! ütles perenaine, — küll oled sa aga, vanamees, luiskama hakanud!

Ja pani pudrukausi lauale.

— Siga sörkis juba keskpäevaks üksipäini koju, aga sina vedeled linnas õhtuni ega mõtlegi, et mõni oleks võinud orikakese teel ära varastada.

— Meie isa, kes sa oled taevas, pomises Mart ja pani käed kokku. — Kas sa näed — või koju tuli!

PÕHJAVESI

Kõrgessaare külas elab juba vanast ajast uhke ja jõukas rahvas. Uhked sellepärst, et nad vaeseid ei tereta; jõukad selletõttu, et neile on sattunud rammusad, viljakandvad maad. Aga oma häda on neilgi — pole vett.

Vett ei ole neil lihtsalt sellepärast, et terves külas pole ühtegi kaevu. Kaevusid ei ole jälle sellepärast, et pole olemas põhjavett. Ja seda ei ole jälle sellepärast, et küla asetseb niisugusel moreenkõrgustikul, kus põhjakihid on juhtunud olema liialt kobedad. Üks asi oleneb teisest, aga rahvas kannatab.

Vene isevalitsuse ajal kaevati küll küla keskele ühine kaev (kaevuratas ja välised rakked on veel praegugi alles), aga vett sisse ei tulnud — tuli ainult natuke naftat ja süsihappegaasi. Nafta suhtes ei või just vanduda, aga süsihappegaasi oli küll.

Sellest ajast kadusid igasugused lootused kaevuvee saamiseks, ja rahvas veab endale vett mõisa järvest. Südametäiega muidugi kiitlevad, et meie kaev on üle prahi: suvel sõidame sisse, talvel võtame pealt — s. o. jää pealt.

Aga läinud aastal avastati Kõrgessaarelgi põhjavesi. See juhtus just sellal, kui üks peremees kaevas enesele elumaja alla kartulikeldrit. Kelder sai valmis, kartulid pandi sisse, aga keld-

risse tuli vesi. Ilma pikema jututa pilluti kartulid keldrist välja ja hakati võtma vett. Vesi oli külm ja selge nagu purskkaevus, tähendab — keldri all pidi olema allikas. Oh, seda heameelekest!

— Vaat kus tükk! ütles peremees. — Kaevudesse vett ei tule, aga keldrisse tuli. Aga kui keldrisse tuli vesi, siis peab ka kaevu tulema, sest keldris ju vett pidada ei või, sedaviisi võib elumaja maha mädaneda.

Peremees hakkas hoovi peale kaevu kaevama. Mõtles, et kui kaev saab valmis, siis vooderdab keldri seestpoolt veekindla tsemendiga ära ja asi tahe.

Kaev sai küll valmis, aga vett kaevu ei tulnud — ta ikka ei trehvanud paraja soone peale. Aga kelder elumaja põranda all oli endiselt vett täis, anna või kogu külale.

Vaat kus tükk! mõtles peremees. Ma ajan selle kaevu kinni ja kaevan teise just keldri kõrvale, sinna ometi peaks vesi tulema . . . Aga kui ei tule, siis võib ju äärmisel juhul vee keldrist toru kaudu kaevu lasta!

Peremees ajas esimese kaevu kinni ja kaevvas teise keldri kõrvale.

Aga vaevalt sai uus kaev valmis, kui oli keldrist vesi kadunud. Kui peremees hakkas parajasti mõtlema, kuidas vett keldrist kaevu lasta, hüüdis perenaine:

— Vett keldris enam ei olegi!

— Mis lora sa ajad? Kaevus ka ei ole! Kuhu vesi keldrist jäi?

Pika otsimise peale leiti üles, et vesi oli joosnud keldrist kaevu täitsa omal algatusel — ja sealt maa sisse. Kaevupõhi oli ainult vaevalt märg nagu kurepesa peale vihma.

— Hm! ütles peremees. — Vesi jooksis kaevu kaudu maa sisse! Aga kui ma nüüd kaevu kinni ajan, siis peaks tulema vesi keldrisse tagasi. Äärmisel juhul võiks ju ka keldrist vett võtta. Maja võib isegi teise kohta vedada.

Mees ajas kaevu kinni ja hakkas ootama, kunas keldrisse vesi tuleb. Aga keldrisse vett enam ei tulnud, kelder jäi kuivaks nagu krematoorium.

— Ära enam mõtlegi, et sul keldrisse vett tuleb! ütles põllumajanduse konsulent, kellelt peremees nõu küsis.

— Mispärast?

— Sellepärast, et sellest kaevust keldri kõrval sai püst-drenaaž.

— Mis asi see niisugune on?

— See on niisugune maakuivenduse sisse-seade, mida tarvitatakse horisontaaldrenaaži ehk lahtiste kraavide asemel. Antud oludes töötab see väga hästi.

— Konn sai sellest antud oludes! ütles peremees ja hakkas otsima uut põhjaveeallikat.

PIIMAPROTSENT

Maal on praegusel ajal väga palju protsentidega rehkendamist. Kes arvab kokku laenuprotsente, kes hoiukassaprotsente, kes maadleb lihtsalt piimaprotsendiga.

Kõige suurem häda ja peamurdmine ongi selle piimaprotsendiga. Kirjutatakse igal esimesel ja viieteistkümnendal säärane väike number meiereis piimaraamatusse — kodus muudkui kae ja ole rahul. Aga kes ütleb, et see on täpselt õige. Pime mäng — muud midagi!

Leena Kilastel läks säärase situatsiooni peale süda päris täis. Võttis kätte ja hakkas ise protsenti välja arvama, sest selle järgi makstakse ju meiereis igal kahekümnendal piimaraha.

Arvutas ta umbes nii: annan lehmadele iga päev peoga jahu, teised — ei anna; minu kari käib iga päev riigimetsas, teistel — kolgib kodus sooveeri mööda; mul piima peal koor ilus kollane, teistel — sinine. Kui teistel on rasvaprotsent neli, siis mul peaks olema vähemalt neli ja pool.

Arvutas ta sedasi rasvaprotsendi välja ning läks ja sõimas seltsi eestseisuse ja proovikomisjoni liikmed täies koosseisus läbi.

Aga, heakene küll, ei aidanud see midagi. Järgmises kuus jälle sama häda: Leenal, ütleme,

rasvaprotsent neli ja pool, teistel samuti neli ja pool.

— Ei saa midagi! ütles Leena pojale, kes oli parajasti kroonust koju tulnud. — Sa mine ja kontrolli, kuidas nad seda proovi teevad! Täna on just proovitegemise päev. Oma silm on kuningas.

Poiss oli muidugi sellega nõus. Lõi lipsu lõua alla, läks ja vilistas. Tutvustas ennast meiereis Kilaste talu peremehena, rääkis proovikomisjonile sulaselget Tallinna keelt, nuusutas ja kontrollis läbi kõik aparaadid, aga kui proov oli tehtud, siis tuli välja, et tagajärg oli null: protsendi vahetõrkord jäi samaks nagu ennegi.

— Noh, kuidas läks? küsis Leena kodus. — Kas meie protsent tuli vägevam?

— Ei midagi! vastas poiss. — Meil — neli ja pool, teistel — samuti neli ja pool. Ma iga-tahes mingisugust viga üles ei leidnud.

Leenal läks seepeale süda täis.

— Sa oled loll! ütles Leena pojale. — Kuidas teised mehed oskavad alati vigu üles leida ja eneste eest seista ja saavad elada, aga sinust pole kasu mitte midagi.

Aga nüüd läks ka poisil elu täis ja ta vastas:

— Ära vatra midagi! Ega's mina seal süüdi ole, et meiereis on sulidõ pesa.

★

Järgmine proovitegemine oli pühapäeval päeval. Poiss lõi jällegi lipsu lõua alla, läks ja vilistas. Aga enne seda võttis kapist väikese pudelikese, kallas sinna sisse natuke masinaõli ja pani taskusse.

Kui ta meiereisse jõudis, oli komisjon juba koos ja töötas. Tsentrofuug undas ja hakati lugema protsente: sel — niipalju, sel — niipalju — kuni sats läbi.

— Tere jõudu, härrad komisjoni liikmed, kas minu piim on juba läbi?

— Ei ole veel, kannata, oli vastus.

Poisile vist niisugune vastus meeldis. Hakkas kohe suureks abimeheks: aitas pesta butüro-meetreid, rääkis paar vahvat anekdooti ja kohmitses vahel proovikasti juures — ei tea mida!

Ja läks asi hästi ja lõbusasti. Aga viimane sats vedas viltu. Selle viimase satsi hulgas oli ka Kilaste piim. Tsentrofuug jällegi undas, viimast korda, ja hakati lugema protsente:

— Number 120 — 4,5; number 121 — 4,3; number 122 — ei saa aru!

— Mis see tähendab — ei saa aru! küsis see, kes protsente kirja pani.

— See tähendab seda, et ma sellest proovist aru ei saa. Siin on millegipärast rasva liiga palju. Säh, meier, vaata sina ise!

Meier siis vaatas, aga kokkus ära ja ütles:

— Selles piimas on rasva akuraat 15 protsenti.

— Viisteistkümmend protsenti! imestasid komisjoni liikmed. — Tõrva see piim siis nii rasvane on?

Poiss, kellest meil siin jutt, kuuldes, et rasva on viisteistkümmend protsenti, kokkus ka ära, aga et seda mitte näidata, hakkas vilistama mingisugust lõbusat fokstrotti.

— Kelle piim see on? küsisid komisjoni liikmed.

— See on selle vilistaja oma, vastas kirja-
toimetaja, vaadates raamatust numbrit.

— Mhõ-a-haa! ütles komisjoni esimees. —
Kuidas see piim nii rasvane on? pöördus ta küsi-
musega poisi poole.

— Mis, kus? küsis poiss. — Missugune piim
on rasvane?

— Aga just teie piim! Viieteistkümne-prot-
sendiline!

— Eks ta sedaviisi siis olegi! Eks meil ole
niisugused lehmad.

— Loll oled peast või? Niisuguseid lehmi
maakera peal ei olegi.

Aga nüüd läks ka poisil süda täis ja ta
ütles:

— Ise olete lollid! Miks siis ei ole, kui
proov näitab! Aga kui ei usu, siis tehke uus
proov!

Tehti kohe uus proov, aga — jumal
hoidku — ei tea, mis see tähendas: uus proov
näitas viis pügalat veel rohkem, tähendab —
kaksikümmend. Päris ime, kui rasvane piim oli
Kilastel.

— Selge kohvikoor! oigasid komisjoni
liikmed.

— Jumal sundigu! ütles meier. — Kui piim
nii rasvaseks muutub, siis oleme kogu asutusega
pankrotis, sest säärasele protsendile vastavalt
juba võid välja ei tule.

— See minusse ei puutu, palju teil võid
välja tuleb, ütles poiss, — vaid mulle makske
raha sellejärele, kuidas protsent näitab. Aga et
te eelmistel kuudel mind rasvaprotsendiga tüs-
sasite, siis selle jätan ma kahe silma vahele.
Mammi ütles juba ammugi, et meil ei tehta

rasvaprotsendiga õigust — meil on piima peal koor kollane, teistel — sinine . . .

— Sa ise oled sinine! röögatas komisjoni esimees. — Teistel on piim nagu peab olema! Aga et sa karjatad oma lehmakonte riigimetsas, siis muidugi on sul piim kollasem, seda teame igaüks, aga ega's ta sul seepärast rasvasem ole.

— Noo! Aga näete, et on!

— Kahekümne-protsendiline?

— Jaa, muidugi!

— Loll oled või? küsis meier. — Siis tuleks ju iga piimaliitri pealt välja pool naela võid!

— Noo, ja mis siis? Tuleb ka: me jätame alapoolise piima koju ja sööme ise, aga meie-reisse toome ainult koore.

Komisjoni liikmed läksid näost valgeks ja jäid meierile otsa vahtima, et mis see nüüd ütleb. Aga meier ei ütelnud midagi.

Vahtisid nad sedasi punnis silmil üksteisele otsa, aga poiss, nähes, et aeg on minna, kõhatas rusikasse ja ütles:

— Head aega!

— Uks kinni! röögatas komisjoni esimees.

Kirjatoimetaja hüppas ukse juurde ja tõmbas selle kinni.

— Miks sa mind välja ei lase? küsis poiss.

— Sellepärast, et protsent on veel kirja panemata, vastas kirjatoimetaja.

— No kirjutage siis ära!

— Ei, ütles komisjoni esimees, — me kirjutame selle protsendi teise kohta, ja pilgutame komisjoni liikmeile silmi.

Ja hakkasid komisjoni isandad nagu saatanad pressima poissi vastu seina. Aga poiss polnud argade killast: haaras ühte kätte lössi-

paagi kraani, teise — pastörisaatori kraadiklaasi — ja hakkas vastu. Ja läks see asi niisuguseks madinaks, et hoidku... Aga suurem jõud väaras väiksema ja veerand tunni pärast oli pilt niisugune:

Poiss lamas keset meiereid pikali maas ja komisjoni liikmed tal neljakesi seljas.

— Oi-jah! hädaldas poiss. — Paikesed, laske lahti, ma seletan kõik ära!.. Oi, ärge pressige nii kõvasti lõõri peale!.. Kui ma kodunt välja tulin, siis võtsin pudeliga ühes masinaõli... Oi, appii!

— Räägi, mis masinaõli?

— Masinaõli... Oi, paikesed, laske hingata!.. Masinaõliga tahtsin tõsta rasvaprotsenti... oi, ärge pressige nii kõvasti kõhu peale!.. ja kallasin masinaõli oma proovipurki, number 122... Oi, paikesed, laske lahti, ma seletasin nüüd ära!..

— Kunas sa kallasid?

— Proovitegemise ajal kallasin, kui teie seal proove vaatasite, aga mina proovikasti juures olin.

Otsiti sealsamas poiss läbi, leiti taskust väike pudelike õliga — asitõendus; anti paar vommi kuklasse ja lasti joosta.

Ja nii see asi oligi. Tahtis poiss natuke tõsta rasvaprotsenti, aga tõstis liiga palju. Ei osanud protsentidega rehkendada.

HEA TALU

Oma maalapike ja oma leib on teatud tingimustes suurepärase asi. Majanduslikel tõusu-aegadel, kui kõik kohad tööd täis, pole sel suuremat tähtsust — siis saab ära elada igaviisi. Aga surutiseaegadel, kui inimesed otsivad tööd nagu eilset päeva, on oma maalapike tõesti üle prahi. Sest kui rebastel on augud ja lindudel taeva all pesad, siis peab ka inimesel koht olema, kuhu ta oma pea võiks panna.

Heakene küll, sinna on juba mitu aastat tagasi, kui ma sain oma endiselt sulaselt järgmise kirja:

„V. a. peremees! Teatan Teile selle kirjaga, et mu elus on sündinud suur pööre: olen nüüd samasugune peremees nagu Sa isegi ja pean igal suvel võõrast peret. Elan Valgamaal N. vallas juba teist aastat ja olen abielus. Olen siin koduväiks. Naine on mul küll minust vanem, aga muidu hea inimene. Peret ei ole meil rohkem kui naine, mina ja naiseema. Puduloseid on meil kümme sarvloomu ja kaks hobust, ja kõik muu majapidamise ja põllumajanduse inventar. Ah, peremees, kui Sa ometi mind vaatama tuleksid! Sõida kohe K-Ste jaama, sealt küsid, ja näidatakse Sulle talugi ära... Ehitan praegu uusi karjalautu, lõhun kive, kuivatan heinamaid, sest tead, peremees, ma ei taha mitte ninuli

porri kukkuda... Sa oleksid mu nõuandja, sõida, sest mul oleks Sulle nii palju näidata ja Sinult nõu küsida.

Su endine sulane Kusta."

Ma muidugi sõita ei saanud, sest polnud aega ja sinnapoole asja. Aga kujutlesin, kuidas see mees küll nüüd rassib. Ta ei maga vist ööpäeva jooksul rohkem kui paar tundi. Sest oma maalapike, oma töö, oma leib — oh!..

Aga juba sel sügisel kohtasin ma Kustat hoopis viletsas olukorras, nimelt Karba kivilöövis plonne tegemas. Ei olnud enam peremees.

— Kusta! küsisin ma temalt. — Mis sa siin teed? Ma tahtsin sulle veel N. valda külla sõita, aga sina rassid juba siin saviaugus.

— Ah! ütles Kusta. — Olen juba siin kevadest saadik.

— Aga kus on talu?

— Talu enam ei ole!

— Hm!

Istusime puuriida kõrvale maha suitsu tegema. Vahtisin Kustat kõrvalt silmanurgaga ega jõudnud imestada: viie aastaga oli ta muutunud minust viisteistkümmend aastat vanemaks, aga kirikukirjade järele olime üheelised.

— Mis sinuga, va vennas, on juhtunud? küsisin mina. — Sind, nagu näha, on elu selle viie aasta jooksul väga kõvasti tuuseldanud!

Kusta lükkas mütsi kuklasse, sülgas ja lausus:

— Jah, ega ta mind paitanud ole!

— Aga mis elu sul seal Valgamaal siis oli?

— Hea talu oli ja ise olin peremees — vaat, mis oli! ütles Kusta ja tõmbas mütsi sil-

madele. Aga lükkas selle siis jälle kuklasse ja ütles: — Seitsekümmend vakamaad kõige paremat põllumaad oli, mitte niisugust nagu sinu kanapask! . . . Heinamaa oli, karjamaa oli, noort kasvumetsa oli. Vaat, mis kõik oli! . . . Peale selle oli talul ka sada tuhat vana võlga ja hulk pärijaid, aga mõtlesin, et see on kõik maha süljata, kui saaks ainult jalad alla.

Esimene mure oli mul talu korda seada ja sissetulekuid suurendada, et siis pärijaile välja maksta. Ja et mul, nagu sa ise tead, sulasepõlves oli kogutud tuhat krooni puhast raha, siis rehendasin, et saan kõigega hakkama.

Kõige esiti hakkasin ehitama uut karjalauta, sest vana oli läbi nagu sari. Siis hakkasin muid hooneid kohendama ja põlde puhastama. Heinamaa lirtsus jalgade all ja kasvatas sammalt, seda oli ka tarvis kraavitada. Ja rassisin ma jumala-eest nagu masin, aga kolme aastaga oli talu nii sisse seatud, et ära tunne ära . . . Aga sina, mait, mind siis vaatama ei tulnud!

— Kulla mees, mitte ei saanud mahti!

— No vaat! Aga mul oleks olnud sulle tõesti palju näidata. Uued karjakoplid, kuivaks lastud heinamaad, kakskümmend vakamaad kuivatamata sood . . . Seal, tead, va vennas, oli niisugust sood, et sinu oma ära pane ligigi. Lase kuivaks ja võta igal aastal kaks heina. Pole tarvis kunstrammu ega midagi — mergelmuda, ma ütlen . . .

— Seda oleks pidanud nägema!

— No vaat! Paradiis, muud midagi! Jah! Hm! Aga siis aeti meid paradiisist välja, sest asjaolud kujunesid mulle vastu.

Esimese plaksu andis kohe see, et naiseonu suri järsku ära. See oli rikas mees, elas linnas, renti ei nõudnud, aga oli talu kinnitatud pere-mees juba endisest ajast. Oli mulle suur sõber ja käis igal suvel suvitamas. Tema mulle iialgi kaela peale poleks tulnud. Aga suri ära ja pärijad hakkasid kohe nõudma, maksku ma neile pool miljonit. Ma ei ütle, et seda oleks olnud palju, aga mul polnud raha kuskilt võtta.

Ma andsin kohe palve maakorralduskomisjoni, et tükeldataks kinnisvara pooleks. Sest parem pool muna kui tühi koor. Aga see jälle ei meeldinud naisevendadele, sest need olid isatalu tükeldamise vastu. Neil oli ka veel paran-dus saamata ja ütlesid, et kui sa talu tahad tükeldada, siis hakkame ka meie oma osi nõudma. Need olid kõik koolitatud inimesed.

Üks naisevend oli linnas arst, teine advokaat, aga naiseõde oli mehel leitnandil. Aga kõigil oli isatalust oma osa saamata: kummalgi vennal sada tuhat, ja õel, kes leitnandil mehel, sada tuhat ja õmblusmasin. Ma ei ütle, et seda oleks olnud palju, ja see oli isal testamendiga sedasi tehtud.

Nojah! Nüüd aga tulid need kahekordsed pärijad mulle korraga selga. Onu pärijad selles mõttes, et oma osa kätte saada; naisevendid ja naiseõde selles mõttes, et ära hoida isatalu tükeldamist. Või mine sa kurat tea! Aga teadsid nad kõik väga hästi, et nüüd olen ma vahel.

Ja nii see oligi. Naine jäi mul suure pahan-dusega haigeks, mina ise ei mõistnud ka kolme lugeda, talu aeti oksjonile. Valmis. Ostis ära naisevend kaheksa tuhande krooni eest, aga mina tuln talust välja.

— Kehv ajalugu! ütlesin ma ja sülitasin.

— Ajalugu jah! kiitis sõber. — Naise osa — üks neljandik liikumatust varandusest ja liikuv vara — läks talu vanade võlgade katteks, aga minu viieaastane töö ja sada tuhat puhast raha, tead isegi, läksid sinnasamasse ühisesse patta ülemise otsaga alla. Nüüd protsessin, et vahest kohtugagi midagi kätte saada, ja töötan siin saviangus. Talveks lähen kas metsatöödele või kuhugi sulaseks. Võib-olla on sinul sulast vaja?

— Ei ole!

— Sa ju ikka sulaseid pidasid?

— Pean ikka ka, aga sul oleks parem minna kuhugi moonameheks. Siis saaks ka naine teenida.

— Seda küll! ütles Kusta. — Naine ajab peale nagu uni, et lähme isatallu rentnikuks, aga mina ei taha minna — pole huvi.

HASARTMÄNG

Mina hasartmänge ei harrasta. Pea jääb mul säärase mängude puhul haigeks, närvid ei pea vastu. Kui ma ühel päeval kümme krooni maha mängin, siis teisel päeval olen nagu patukahetseja Antoonius. Kahju hakkab highi ja vaevaga teenitud kroonidest.

Selletõttu ei võta ma näiteks kaarte kättegi. Ja üldse ei oska midagi mängida. Vahest ainult pühapäeviti koplis kurni lüüa. Aga kui sedagi rahvuslikku mängu hakati mängima kompvekide ja suitsude peale, siis taganesin ma sellest auväärseesse kaugusse. Ja mis on mängu hasart, seda ma kuni viimase ajani üldse ei teadnud.

See tähendab — mitte just viimase ajani. Sest mõni aeg tagasi kukkusin ma Tivolis hirmsasse hasarti.

Te muidugi imestate, et kuidas see võis juhtuda. Ega's ometi karussellil või tõsterattal? Ega ometi õnne- või loosirataste juures?

Ei!

Karussellil võivad ainult poisikesed hasarti minna. Õnne- ja loosirataste juures samuti. Aga see mäng oli üks teine mäng. Kes selle mängu välja mõtles ja sellele patendi võttis, peaks olema praegu rikas mees.

Seal oli ühte nurka üles tõmmatud riidest ekraan. Ma mõtlesin, et see on vabaõhukino või

udupiltide näitus, aga kui lähemale läksin, siis leidsin, et ekraani keskele oli lõigatud auk ja august vahtis välja inimese nägu. Ja inimesed mängisid: ostsid palle — kolm tükki, kümme senti — ja viskasid inimesele näkku. Väga lõbus mäng!

Aga mäng tarvitas teatavat osavust. Viskad küll, ütleme, palliga, aga tabada nägu on väga raske. Inimene puldani taga tõmbab viimasel hetkel näo eest ära ja pall lendab tühja auku. Selle eest saab viskaja kolmesendise tahvli šokolaadi. Šokolaadi annab see, kes palle müüb.

No vaat, ja tuli mul isu mängida. Esimesed pallid lendasid muidugi mööda, ei läinud augu poolegi. Nägu augus läks väga julgeks, vilistas ja näitas keelt, aga siis tabas üks pall teda just keset sihverplaati.

— Ogurets? küsisin mina.

— Ogurets! vastas nägu. — Võta tahvel šokolaadi, ja pühkis nina.

— Ah! ütlesin mina. — Anna šokolaadi asemel üks pall!..

Ja mängisime edasi.

Aga mäng muutus nüüd põnevamaks, sest inimene puldani taga muutus ettevaatlikumaks — hakkas nägu palli eest ära tõmbama. Mina muutusin jälle sellevastu osavamaks.

Aga nägu muutus juba liiga ettevaatlikuks: enne kui ma suutsin visata, oli ta juba augu eest kadunud.

Nüüd hakkasin ma teda provotseerima. Viskan ja ei viska. Teen viskamise liigutuse, tema haarab näo eest ära, aga nagu siis uuesti august välja vaatab, nii ma panen. Muidugi kõik pallid ei läinud märki, aga osalt küll.

Ja läksin ma, jumala-eest, selles mängus nii hasarti, et kui keegi oleks andnud kätte telliskivi, siis oleksin virutanud ka sellega.

Ja kui palju raha ma selles rojus mängus maha mängisin? Vaevalt tunni aja jooksul — viis krooni. Oleksin mänginud veelgi — vaat mis tähendab hasart! —, aga vastasmängija, roju, läks augu eest ära.

— Miks sa augu eest ära läksid? küsisin mina.

— Ah! ütles tema. — Ma enam ei mängil!

— Miks sa ei mängi? küsisin mina. Sul ei ole mingit õigust mängu katkestada, sest sa olid kogu aja võitja pool. Ma olen juba palju rahamaha mänginud.

— Ah! vastas tema. — Kas sina, hallparun, ei näe, et mul on nägu verine?

Ja tõesti — üks silm oli mehel juba kinni löödud ja ninast pritsis verd. Rahvas, kes seda pilti nägi, oleks mind peaaegu õhku visanud. Väga lõbus pilt!

Nüüd tahan ma seda mängu mängida alati. Mängin seni, kuni lastakse mängida. See on mu hasart!

Kui oleks seal augu ees mõne looma — lehma, hobuse või isegi koera nägu — ma ei viskaks mingil tingimusel. Aga et inimese nägu, siis — teate isegi! Ligimese nägu on kahekümnendal sajandil kaotanud igasuguse lugupidamise.

HALBUSTEST RÄÄGITAKSE

Mind kutsuti N. asundusse külla. Sugulased kutsusid. Nurisesid, miks ma ei ole neid kunagi külastanud.

Ma vabandasin, et aega pole olnud. Aga ütlesin:

— Noh, olgu peale — tuleval pühapäeval, kui trehvab ilus ilm, siis tulen.

— Aga tule siis tingimata, ära jää petjaks.

— Ilus! ütlesin. — Kui trehvab ilus ilm, siis tulen kindlasti.

Pühapäeval trehvas just ilus ilm: päike kõrvetas, kakskümmend kuus kraadi oli sooja — ma ei tahtnud minna. Aga mõtlesin, et väga narr on samuti minemata jätta — inimesed kolidasti kutsusid, võib-olla küpsetasid sooje pirukaid ja ootavad.

Läksin.

Viis kilomeetrit oli minna.

Pühkisin higi ja marssisin.

Aga kui kohale jõudsin, siis leidsin, et sugulased olid kõik kodunt ära läinud ja olid riputanud tabagi ukse ette. Vaat sulle, mõtlesin, soojad pirukad!

Teha polnud midagi. Läksin sugulasi otsima. Mõtlesin, et vahest nad on läinud järve äärde suvitama — ilm oli pörgulikult ilus.

Läksin järve äärde, aga sugulasi üles ei leidnud. Suplesin ja tulin tulema.

Tulin läbi asunduse, kui märkasin, et metskonna aiast hüppas välja väike poisiklutt — kõik karmanid ja taskud õunu täis.

Poiss mind ei märganud, tõmbas kergendatult hinge ja hakkas õuna hammustama. Aga õun oli vist väga hapu, sest poisil kargas hing täis, ja ta läks samasse aia najale kuivama pandud lava-akende juurde ning viskas väga osavasti sisse ühe ruudu.

— Poiss, mis sa tegid? küsisin mina.

Poiss kohkus ära.

— Miks sa õunaga aknasse viskasid?

— Ma-ma-ma ei visanud!

— Kuidas nii, ei visanud? Ma ise nägin.

— Ma-ma-ma kogemata!

— Ah sa tuline silk, või kogemata! Just nagu ma poleks näinud, kuidas sa sihtisid.

— Va-va-vanad aknad! kogeles poiss.

— Nii! ütlesin mina. — Vanad aknad küll, aga ruudud on niisama hästi kui uued. Tule, ma lasen anda sulle ühe nahatäie!

Poisil oli nutt varaks. Näitas oma pungis taskuid ja pakkus mulle õunu. Seletas, et need on metsniku õunad, aga need on metsaülema aknad.

— Saa ometi aru! Niisugused ametnikud, nad tõmbavad mu naha õrde nagu jänesenaha.

— Kelle poeg oled? küsisin mina.

— Takerpilli poeg!

— Hm!

See asi pani mind natuke mõtlema, sest Takerpillidele tulin ma täna külla.

— Hea küll! ütlesin. — Kuigi sulle oleks nahatäit vaja, loeme selle asja likvideerituks. Aga vaata, et sa teinekord enam sedasi ei tee! Võõraid õunu võtta ja võõraid aknaid sisse peksta ei tohi! Metsniku õuntega metsaülema aknaid tohib kõige vähem! Mis ütleksid selle kohta vanad Takerpillid?

— Ui-jah! ütles poiss. — Vanu Takerpille pole praegu kodus.

— Ah nii! Sellepärast sa siin asunduses seikledki. Aga tead sa, kuhu vanad Takerpillid läksid?

— Tean küll! ütles poiss, tundes peale maru jälle ilusat ilma. — Mamma Karlaga läksid kirikusse, aga papa ootas kedagi külalist, võib-olla tead — Pearu Oravat.

— Tean küll, miks ei tea, vastasin, aga jätsin ütlemata, et see mina ise olengi.

— No vaat! ütles poiss. — Papa ootas Oravat, mamma küpsetas pliinisid, papa võttis õlleankru lahti, aga hakkas vanduma ja läks ära küla peale.

— Miks ta siis vanduma hakkas?

— Vandus, et kuradi Pearu, lubas tulla, aga mitte ei tule.

— Mis ta siis veel ütles?

— Ütles, et küll on tsiga, mitte ei tule. Aga pärast viskas käega ja ütles — või minul mõni häda!

— Muidugi mõista! See nüüd mõni häda.

— Ah! ütles poiss. — Oli ikka häda ka. Me tahtsime tema käest rukkilõikusemasinat laenata.

— Noo?

— Jaa! Temal on väga hea masin. Sellega on põrgu hea rukist lõigata. Aga ta ise on nii-

sugune tsiga — mõnikord annab, mõnikord ei anna. Mineval aastal ei andnud, ütles, et tee on väga liivane, masinale läheb palju tolmu sisse. Aga vanamees ütles sellepeale: tulgu ta sunnik sügisel reहेle kutsuma!

— Kas tuli?

— Jah, saatis sõna!

— Läksite?

— Suured ikka läksid. Maksis krooni päevas. Aga mulle saatis kotitäie õunapussakuid. See on niisugune tsiga, et kui teise käest midagi tahab, siis on mees küll, aga kui annab, siis viimane tuhkur . . .

— Esimest korda kuulen.

— Noo! . . . Aga rikas on ta mait küll! Tal on kõiksugused masinad — niidumasinad ja riisumismasinad. Mineval aastal olevat ostnud ka hekslimasiina. Oh sa tsiga, seda tahaks ma näha! . . . Aga tead sa, kuidas nad oma jõukuse kokku ajasid?

— Ei tea.

— Ta laskis ennast räbalatega kimbus kaaluda. Isa korjas räbalaid ja vedas Rāpinasse. Kui isa ajas räbalakoorma kaalule, siis poeg ronis koorma sisse. Kui koorem oli kaalutud, siis poeg jälle ronis koorma seest välja. Seal nad oma rikkuse kokku ajasidki. Tüssasid vabrikanti.

— Kes sulle seda rääkis?

— Vanamees ikka rääkis.

— Missugune vanamees?

— Noh, vana Takerpill! Ta ütles ükskord, et mul on selle mehega igavene viha.

— Hõi! hüüdis keegi selja tagant. — Ma vaatan ja vaatan, kesse mu uleesi printsiga vestleb, aga see tema! No ilus, no tubli!

See oli vana Takerpill.

— See on Pearu Orava, ütles ta pojale. — Selle onkli poole läheme sügisel õunu otsima. Sa pole seal veel käinud.

— Hõ-hõ! naeris ta mulle. — Ta tahab näha su hekslimasinat.

Ma tahtsin näha, missuguse näo teeb nüüd väike Takerpill... See seisis — ei elus ega surnud, aga võttis enese järsku kokku ja litsus varvast.

— Hõi! Kus sa, hull peast, jooksed? karjus vana Takerpill.

Aga noor jooksis, just nagu oleks ta tõesti olnud peast hull. Sedaviisi jooksevad ainult metsloomad maaväringu puhul.

— Mis asi teil oli? küsis Takerpill.

— Ei midagi! vastasin mina.

JALA PEALE ASTUTI

Juhtus see lugu pühas Petseris. Kahele mehele astuti väga kõvasti jala peale. Lihtsalt kole kohe — kaua sedasi jalanõud vastu peavad!

Mis päeval see just juhtus, ei tahaks ma teile hästi öelda. Asi seisab selles, et see päev on meile, eestlastele, väga tõsine, peaaegu kurbtõsine, aga lugu, mida siin tahan kirjeldada, päris tühine, ainult natuke koomiline. Ma ei taha kaht asja, mis ei klapi, segi ajada, sest nagu on pilt, nõnda olgu ka raam.

Ütlen ainult, et sel päeval olid Petseris suured pidustused. Kalevi platsil oli paraad, kloostris ristikäik, maleva majas loterii-allegri, kasarmute juures ratsavõistlused jne. Säärane kava oli rahvast väga palju kokku meelitanud, aga kui väikesse linna koguneb järsku palju rahvast, siis seda rohkem on trügimist.

Trügimine muutus iseäranis suureks pärast paraadi.

Aga üldse oleneb see sellest, kuidas on kokku tulnud maarahvast. Sest kergem on läbi pääseda lehmakarjast kui suuremast summast maainimestest. Pardon! Ärgu seda maamehed väga pahaks pangu, ma ise olen samuti maa-mees, aga fakt jääb faktiks: keerad ühele poole, siis keerab tema samale poole, keerad teisale,

tema samuti. Ja siis ei jää üle muud kui tuleb käega suunda näidata.

Aga lubatagu mul nüüd peale hakata ahju juurest.

Juhtus see lugu, nagu ma ütlesin, pühas Petseris. Tuli üks venelane, autopastlad jalas, läbi „talvejurjenite“ tänava ja tahtis minna kloostrisse ristikäigule. Tõuklemisest oli näha, et mehel oli väga kiire.

Mees ise oli võrdlemisi viisakas, meelega just kellelegi otsa ei tormanud, vaid katsus ikka keskelt läbi ajada. Habe oli mehel juba halliks läinud, nime ei tea, aga vana võis olla umbes kuuskümmend aastat. Ühe sõnaga, väga auväärt vanamees — igal sammul ikka ütles: hõi, beregisj, pardon, pazvolte proitii!

Mehel oli väga kiire.

Ma hakkasin minema venelase kiilvees, sest ka minul oli kiire.

Aga ei jõudnud me kaugemale kui Karlsoni restorani ette, võib-olla teate, vastu Mägi & Nassarit, kui venelasega juhtus õnnetus: astus ühele linnamehele kogemata jala peale.

Kas linnamees just väga haiget sai, seda ma ei tea, aga kingapitsi määris vanaänt tal oma pastlaga kindlasti ära. Ja sellest jätkus: linnamees vedas venelasele ühe tulise mööda kõrvu. Üsna laksatas kohe, just nagu oleks tulistanud mängupüstolist, ja venelase kaabu lendas kaares rentslisse.

Kuni venelane oma kaabukaltsu maast üles korjas, oli lööja juba eemal. Vaatas vana lööjale järele, sülitas paar korda ja läks päevakorras edasi.

Aga süda kargas vanal täis, sest ta raputas rusikaid ja hakkas kiruma:

— Küll on isandanäru! Tõukab oma jalanoõu teisele ette ja hakkab siis kaklema. Siin viisakas inimene ütleb — palun vabandust, lubage läbi —, aga tema, saatan, tuleb lööma.

Läks vanamees edasi kuni Leihmanni linakontorini, võib-olla teate, kalaturu kirikuteni, ja jäi seal peatuma — hakkas meelelahutuseks plotskit keerama. Enne kloostrisse minekut vaja suitsu tõmmata.

Hakkas plotskit keerama, aga tagantpoolt tulid kolm noormeest ja üks astus vanale jala peale. Nii kõvasti astus pastlale, et vana ei saanud jalga tõstagi, pastlapaelad päris ragisesid.

— Palun vabandust, lubage läbi! ütles pealeastuja.

Vanamehel kukkus suits käest maha.

— Palun vabandust! ütles pealeastuja uuesti.

Aga nüüd keeras vana enese väga järsku ümber ja vedas noormehele-pealeastujale ühe tulise kõrva pihta.

Noormees pistis karjuma.

— Miks sa näru mind löid?

— Astu edasi, mind löödi enne!

— Kes lõi sind enne, luudhabe, und näed või oled täis?

— Löödi jah! Viis minutit tagasi löödi kaabu rentslisse. Astu edasi, nüüd oleme tasa!

Aga noormees edasi ei läinud, pani sõrmed suhu ja hakkas kordnikku vilistama.

Nüüd tahtis vana vehkat teha.

Aga rahvas ei lasknud.

— Vennad, karjus vana, — mul on vaja ristikäigule minna!

— Tänavu jääb sul ristikäik kaasa tege-
mata.

— Mispärast?

— Sellepärast, et ei tohi kakelda.

— Aga ta astus mulle jala peale!

— Ükskõik!

Ma astusin vana eest vahele:

— Vanal on täitsa õigus! ütlesin mina. —

Poiss ise on süüdi, ta provotseeris just meelega
tüli, ma ise nägin, kuidas pastlapaelad ragisesid.
Ta astus just meelega teisele jala peale.

Aga seal tuli politsei.

Mäng oli läbi. Ei tohi kakelda!

— Noh! ütles vana. — Prapaala majaa ga-
loovuška! Ai-ai-ai! Vedj nüüd lüüakse mind
mitmeks nädalaks soola-leiva peale. Ja Matrjoš-
kal Iriinaga pole aimugi. Ah, majaa galoovuška!
Kuule, baarin, kui näed kloostriis mu naist tüt-
rega, niisugustes ruudulistes seelikutes, siis ütle,
mis minuga juhtus. Ah, jah, matj tšestnaaja,
neil ei ole ju, millega küünlaid osta — siin viis-
teistkümmend senti — pane meie eest küünlad
Bogorooditsale!

Vanamees andis viisteistkümmend senti.

Ma läksin kloostriisse.

Otsisin vanamehe eite ja tütart, aga hulga
rahva seas ei leidnud — ruudulisi seelikuid oli
väga palju.

Otsin kolm küünalt. Eidele ja tütrele otsin
kummalegi viiesendise, aga vanamehele panin
omalt poolt viis senti juurde ja võtsin kümnese.
Kinnitasin küünlad Bogorooditsa ette põlema.

Jumalal ükskõik, kui aga küünlad põlevad.
Ega's hinged või sellepärast hukka minna, et
nii rängasti pastla peale astuti.

SUPELPÜKSID

Ilus oli sel aastal suvi. Tuli parajal mõõdul vihma, pidas parajal mõõdul põuda — lihtsalt rõõm oli elada. Kui panid kõrva ligi maad ja kuulasid, siis võisid kuulda, kuidas vili kasvab.

Uhke on suvel elada. Tunned ennast nagu lähemal paradiisile. Rassid vestiväel ja aluspükstes: vead sõnnikut, künnad kesa või teed ükskõik mida... Magad lakas ilma kasukata. Kui väga väsinud ei ole, kuulad, kuidas laulab rääk ristikunurmede vahel, ja mõtled:

Kui hästi kõik on maailmas seatud! Ise magad, aga vili kasvab. Loodus nagu hea ema muretseb oma laste eest: annab parajal mõõdul vihma, peab parajal mõõdul põuda — ja muud pole tarviski.

Linnainimesed muidugi nii sügavasti ei mõtle. Nemad pole looduselapsed. Nad juhivad oma elu enam iseseisvalt. Kui tahavad, võtavad külma dušši; kui tahavad, võtavad kõrgustiku-päikest — seal loodus suurt rolli ei mängi. Aga kui sõidavad suvitama või puhkusele, siis tahavad nemadki loomulikku päikest, et oleks aina pöud jaanipäevast jaagupipäevani, et oleks hea päevitada ja plaažide ääres supelda. Aga tühja on väärt see plaažidel suplemine. Proovisin kord, aga enam ei taha.

Juhtus see minuga ühel palaval päeval. Tegin parajasti linnas heinatöö-hooajalisi sisseoste: ostsin vikateid ja luiske ja pere tellimise peale poole tosinat supelpükse. Nüüd ju käiakse maal ka poolalasti. Noored.

Sisseostud olid ära tehtud, kohvikus oli ka ära käidud ja mõtlesin, kuhu minna. Lonkisin uulitsal kuuekümneviiekraadilises päikeselöösas (Fahrenheit'i järele!) ja mõtlesin, kuhu minna.

Hüva! mõtlesin. Tarvis minna õige ujulasse. Tsirkuses olen oma elu sees juba käinud, loomaaias samuti, aga ujulasse pole veel saanud. Kõik asjad on ikka tarvis enne surma ära vaadata.

Heakene küll — mõeldud, otsustatud. Jalutasin sedasi ühes vikatite ja luiskudega ujulasse. Lunastasin pileti. Ajasin kättenäidatud lahtris sulasele ostetud supelpüksid jalga ja — plaažile.

Oi-jah! aga silmad löi mul järsku kirjuks.

Kui tore miljöö! mõtlesin ja istusin plaažile maha, et vaadata, mis siin õige tehakse.

Aga mis seal ikka tehakse. Praetakse nahka, mis trikooga pole kaetud. Minnakse vette, leotatakse, ja praetakse jälle, kuni kamar muutub hästi pruuniks. Poisid muidugi teevad veel spordiharjutusi, aga tüdrukud kurameerivad suure nahkpalliga, mida pilluvad käest kätte. Vaat, mis tehakse. Mul, vanamehel, muidugi imelik vaadata. Ette — mõtlen — kui Tivolis.

Aga kõige rohkem meeldis mulle, kuidas kamp poisikesi tegi tornist vettehüppeid. Viskub sedasi inimene nagu lind tornist alla, pea ees, käed laiali, ja — kartsumm — vette — aiga sinine jutt jääb takka järele. Mõni viskab veel enne õhus kaks kukerpalli . . .

— Hei, poisid! hüüan. — Küll hüppate veel vahvasti! Ei tea, kas võiksin ka mina sedasi alla tulla?

— Miks ei või? vastavad. — Tule aga üles, papi!

— Eh! ütlen mina. — Kuigi ma nii hästi hüpata ei oska, aga ega's ma ära ikka kohku, kui ainult peaga vastu põhja ei pörka.

Heakene küll, läksin siis sedasi torni kõige alumisele korrale, ajasin käed laiali, pigistasin silmad kinni ja — alla.

Aga nagu alla tulin, nii — lihtsalt — hing seest välja. Kõhu pealt lõi trumminaha puha marraskile.

— Oi-oi! hüüan. — Peaaegu, et oleks olnud läga taga! Ei uskunudki, et vesi võib nii kangesti põrutada. Olge head, instrueerige!

Hakati mind siis instrueerima. Ja hakkas mul minema juba paremini. Hüppan kord — paremini; teine kord — veel paremini; kolmas kord — veel... Läksin üsna hasarti.

— Hõi! hüüan poistele. — Tulge nüüd vaatama, ma hüppan keskmise tuhvi pealt!

Ja hüppasingi. Aina habe välkus.

Ujusin veest välja, jooksin torni tagasi ja hüüdsin:

— Vaadake nüüd kõik, ma lasen kukerpallidega!

Aga nagu ma sedaviisi hüüdsin, nii panid naisterahvad, kes lähemal olid, plehku.

● Ime küll! mõtlen. Tõrva nad peaksid põgenema — aru ei saa! Aga meesterahvad paugatasid naerma...

Üks paks daam ajas enese plaažil käpukile, näitas mulle rusikat ja karjus, et häbematu lurjus.

— Kes on häbematu lurjus? karjusin ma tornist daamile. — Te, provvi, olge oma väljendustega ettevaatlikum!

Aga nagu ma sedasi sain öelda, nii, vaatan, jookseb korra valvur.

— Tulge tornist alla!

— Ma paar korda veel hüppan, siis tulen.

— Tulge alla, karjub, — otsekohe!

— Ärge olge loll! karjun vastu. — Ma ei taha teile halvasti öelda, aga kui arvate, et mul piletit ei ole, siis vaadake lahter number 15, sinine lipakas, pükste taskus.

— Mulle pole tarvis teie sinist lipakat, vaid ma tahan teada, kus on teie supelpüksid.

— Üks paar, ütlen, — on jalas, aga kaks paari on veel lahtris paki sees.

Ja koban pükse, mis on jalas.

Aga — oh sa maailma ime! — pükse mul jalas ei olegi.

Oo, Jehoova! mõtlen. Mis tükk see ometi on? Ja jooksen tornist alla.

— Kulla inimesed! hüüan. — Ütelge, kas olid mul püksid jalas, kui plaažile tulin?

— Olid küll.

— Aga kas nüüd ei ole?

— Ei ole!

— Jumal sundigu! karjun. — Aga kuhu nad siis jäid? Ega nad ometi ära sulanud!

Aga üks poistest astub ette ja küsib, et misugused püksid sul, papi, olid.

— Päris harilikud, uued supelpüksid olid, ütlen, — niisugused kummipaelaga automaat-

selt kokkujooksvad. Ühe sõnaga — kummipael oli sedasi värvlist läbi aetud.

— Noh! ütleb poiss. — Kui sul säärased püksid olid, siis on loomulik, et nad lendasid sul viimast hüpet tehes jalast ära.

— Kuidas see võimalik on?

— Päris lihtsalt! Vesi lööb värvli vahelt sisse, kummi venib järele ja vurduuh — läinud ongi!

— Aga kindrakontide peale oleksid nad pidanud ometi peatuma jääma?

— Kui hoog on suur, siis ei jää.

— Hm! Küll on maailma ime! Andke andeks, ütlen, — kodanikud! Näete, missugune asi!

Aga tühja antakse sulle andeks! Tehti kohe protokoll avalikus kohas rahurikkumise pärast. Tuleb istuda.

Aga olgu. Kes liugu tahab lasta, peab ka saani vedama. Ega õnnetused käi üksnes kive ja kände mööda, need löövad ka vahel inimesele pükse mööda.

Plaažile ma aga enam suplema ei lähe. Kodus kuskil võsa vilus on parem.

HÄDA MESILASTEKA

Kirjutan siin mesilastest. Neistsamadest väikestest kodumaa mesilastest, kellest on juba kirjutanud belglane Maeterlinck ja Röpina köster Raudsepp.

Aga sellest hoolimata avastasin ma mesilastes uusi iseloomuomadusi. Juhtus mul nendega niisugune asi, millest veel ükski autor pole kirjutanud. Ja asi on selles mõttes huvitav, et see, mis minuga juhtus, on sündinud tõsiasi.

Mainin veel seda, et ma ise mesinik ei ole. Esiteks pole mul selleks närvi ja teiseks on suur mesinik mu naabrimees ja üleaedne — igal jaagupipäeval, esimese meevõtmise ajal, kutsutakse ta mind enda poole ja siis süüakse terveks aastaks isu ära. Sest ta mesilased lendavad ju ka minu maa peal.

Heakene küll — aga tol aastal oli mu naabrimehel tujuke halb — taevas jooksis läbi. Kõige paremal hooajal, pärnade õitsemise ajal, sadas nii koledasti vihma, et mesilased üldse ei saanud lennata. Ma soovitasin tal mesilaste pidamise asemel hakata šampinjone kasvatama.

Aga ühel päeval, kui jälle päikest nägime, jooksis naaber mu ussaeda ja karjus:

— Pearu, tule appi! Löö sina panni, mina pillun vett!

— Mis panni?

— Noh, panni!

Noh, mõtlesin, naaber on vist lolliks läinud.

— Kas sul vahest pea ei valuta?

— Ah! ütles naaber. — Saab siin peavalust hoolida. Mesilaste sülem tuli välja ja kipub metsa. Löö sina panni, aga mina pillun vett!

— Seda oleksid võinud ütelda otsekohe, ütlesin ma naabrile ja hakkasin taguma puuhaluga suure saiaküpsetamispanni pihta, mille naaber mulle kätte pistis.

*

Natukese aja pärast jooksis Andres jälle minu poole.

— Pai naaber, tule appi!

— Mis jälle häda?

— Liiga kõrgele löid kahasse, ei saa üksi kätte, aga rahvas kõik heinamaal.

— Noh! ütlesin mina. — Vaat kus mait! Kui sa neile alt vett pritsid, siis nad ju madalasse ei saa lüüagi.

— Ah! ütles Andres. — Mine neid tea!

Läksin vaatama.

Mesilased olid tõesti väga kõrgele lennanud. Rippusid vana õunapuu ladvas mütsakus, eemalt vaadates just nagu mõni vana karvane ja must talimüts.

— Kuidas moodi ma nad sealt küll alla saan? hädaldas Andres.

— Ega muidu kui löö nuiaga! naersin mina.

Andres viskas mesilaste kobarale paar vihatäit vett, et neil äike meeles oleks, ja hakkas talitama.

Tõi rehe alt pika redeli ja asetask selle puu najale; sidus külvivakale peale hõreda riide,

sedasi sai sellest mesilaste vakk; pani suitsu-
tuustid põlema ja ütles:

— Lähme nüüd üles! Hoia sa vakka, aga
mina hakkan neid suitsuga ja kulbiga sinna sisse
ajama!

— Kulla Andres, ütlesin ma, — sellest as-
jast ei tule vist midagi välja. Esiteks — muf
hakkab seal kõrgel pea ringi käima, teiseks —
ma neid mesilasi kardan.

— Ära ole hebu! ütles tema. — Ega nad
sind ära söö, ja teiseks — sülemi ajal on nad
vagased nagu kärbsed.

— Ilus tervis — kärbsed!

— Nuu, naaber, ole ikka mõistlik! palus
Andres. — Keda ma nüüd siis appi haaran?
Rahvas kõik heinamaal... Iga nõelapiste eest,
mis sa saad, annan sulle keretäie mett.

— Hea küll, nõustusin, — olgu! Elu või
surm.

Ronisime kahekesi üles ja hakkasime töö-
tama. Mina hoidsin vakka, aga Andres hakkas
mesilasi sinna sisse ajama. Töötasime nagu suu-
red jumalad, kõrvetades neil tiibu ja pigistades
soolikaid, aga ükski ei nõelanud.

— Vaat kus tükk! ütlen. — Ei oleks usku-
nudki, et nad on nii mõistlikud. Sedaviisi jään
lõpuks ilma palgata. Kuidas oli leping?

— Leping oli nii, et iga poksi eest saad
keretäie mett.

— Vaat kus tükk! Paar poksi kuluks siis
kohe ära!

Aga vakka läksid nad väga vastumeelselt.
Kulbitäie, ütleme, tõstis neid Andres vakka, aga
teine kulbitäis läks lendu. Lendlesid nad meil
üumber pea ja habemes, tinisesid riietel ja pal-

jastel jalgadel, aga ükski ei nõelanud. Me ei pannud neid tähelegi.

Aga kokkusin ma ära siis, kui nad hakkasid sinna ronima, kus pole enam sugugi nende koht.

— Oi-oi! ütlen ma Andresele. — Ei tea, mis see tähendab, aga mesilased ronivad mulle särgi alla!

— Kuidas nii?

— Aga vaat, ei tea! Leidsid vist kuskilt avause.

— Kus see avaus sul on? ütleb Andres ja vaatab mulle pükste peale.

— Ei tea! ütlen. — Eespool on nõöbid kinni, aga tagapool on vist särgisaba lahti.

— Kas ei nõela?

— Kõik särgialune on juba täis, aga ükski ei nõela.

— Hea küll, ole siis vagusi! Pärast laseme särgi alla suitsu, küll tulevad välja. Kui jõuame niikaugele, et ema vakka saab, siis voorivad kõik takka järele.

— Aga mis siis saab, kui ema on mul särgi all? Sinna voorib neid ühtepuhku juurde!

— Ära lora!

— No vaat, ei usu ka veel! Aga kui see asi sedasi edasi läheb, siis viskan vaka maha ja jooksen tiiki.

— Aga nii kui sa vaka maha viskad, nii annan ma sulle kulbiga otsa. Ega sa peast hull ole — kui sa peaksid ennast praegu liigutama, siis nad nõelavad su surnuks.

— Vaat kus tükk! ütlen. — Jumal sundigu, niisuguses Plevnas pole ma veel olnud!

— Ära hädalda midagi, ega see asi nii hull ole.

Saime lõpuks sülemi vakka, aga veerand sülemit jäi mulle särgi alla. Neil oli seal soe olla.

Hakkas neid Andres sealt suitsuga välja ajama, aga need, vaenlased, välja tulla ei tahagi, ainult pirisevad vastu.

— Pole ma veel kunagi niisugust asja näinud! ütles Andres.

— Või mina olen! vastasin. — Kas ei oleks siiski parem tiiki minna?

Puhus siis Andres mulle särgi alla suitsu, aga ma ei tea, kuidas ta seda puhus — ta puhus mulle tule püksivärvli vahele. Ei tea, mis ma siis tegin, kas lõin takka üles või mis, kuid samal momendil löid mesilased nõelad mulle selga. Ei saanud ma öelda enam „mää'dki“, tulin puu otsast alla ja hakkasin särki seljast ära kiskuma.

Andres kokkus koledasti ära, tõmbas mul särgi üle pea maha ja hakkas nõelu korjama. Aga neid oli nii palju, just nagu oleks pekstud kogu särgialust kuivade kadakavitsadega.

— Ei saa korjamisest midagi! Hõõru millegagi! ütlesin ma Andresele.

Andres hõõrus.

— Noh! ütlesin ma Andresele. — Nüüd oled sa oma mesilaga pankrot — sa võlgned mulle kaks tuhat keretäit mett!

Aga Andres mõtles, et ma juba sonin, ja ütles:

— Pai peremees, kelle ma sulle pean tooma — kas tohtri või õpetaja?

— Pole mulle vaja kumbagi! Kui ei ole surmatõbi, siis saab ka viinast abi, aga kui suren, mis jaoks mulle siis õpetajat — mis ma siis

enam sulasega räägin, kui on võimalus kokku saada peremehega.

Ei olnud mul enam uskugi, et ellu jään.

Jõin siiski ära palju viina, ei tundnud ma seda peas ega jalgades, ainult süda kippus nõrkema ja mujal ei saanud olla kui keldris.

Paranesin.

Rahvas räägib, et nüüd ma ei kartvat ussi-kihvti ega marukoera hammustamist. Ei tea, pole proovinud.

INGLISMANNI JALGRATAS

Tuli mu tallu suvel üks turist. Välimuse järele otsustades oli väga soliidne härra — šillerkrae kaelas, pensneed ees, golfstroompüksid jalgas, jalgratas käe kõrval — aga küsis öömaja.

— Palun väga! ütlesin mina. — Ruume on meil küll vähe, aga kui võtate vaevaks lakkaronida, linad ja padja anname kaasa, seal põhku on. Ainult suitsetamine on kõvasti keelatud.

— Tänan väga! ütles. — Lakas magamine pärast linna vedrumadratsaid ja sulgpatju on kõige komfortaablum asi.

— Noh, olge siis lahked, härrad! jätkasin. — Meil on tõesti väga rõõmustav näha, kui kõiksugused turistid rändavad mööda maad ja vaatavad kõiksuguseid vaatamisväärsusi. Välimuse järele otsustades oleksite nagu mõni inglismann?

— Jah, olen küll!

— Oh sa mait! ütlen. — Saame siis tutvaks. Mina olen jälle eestlane Pearu Orava.

— Väga rõõmustav!

— Noh, kuidas seal Inglismaal siis elatakse kah?

— Noh, elatakse — leiba süüakse.

— No kas sa näed! Gut bai!

— Gut bai!

*

Hommikul tuli turist lakast alla ja küsis süüa.

Lasksin keeta kohvi ja kanamune, peale selle lasksin poest tuua vorsti ja sprotte, sinki oli mul endal — mõtlesin, las sööb. Muidu läheb kodumaale ja kaebab, et Eestimaal pole midagi süüa.

Turist siis muidugi sõi, nii-öelda — vitsutas. Vitsutas kere täis ja ütles: — Täna väga!

— Noh! ütlesin. — Võtke heaks! Aga tuleks teilt selle eest ära üks paar šillingit.

— Ah! vastas ta. — Raha sai eile otsa. Hm! Võib-olla võtate ära odava raha eest jalgratta?

Vaat sulle pirakas! mõtlesin. Näen elus esimest korda inglasi, aga seegi trehvas vaene.

— Palju rattast tahad?

— Viiskümmend krooni.

— Hm! ütlesin. — Kallis! Võta kolmkümmend!

— Ei, seda on vähe!

— Gut bai! ütlesin. — Võta kolmkümmend viis!

— Alrait! vastas tema. — Las käia! Kas te ei soovi osta veel päevapildiaparaati?

— Ei soovi!

— Hüva!

Ostsin muidugi jalgratta ära. Ja oli see niisugune imelik ratas, et pane lukku ja keegi ei saa ära ka varastada. Põhimõttel, nagu ei saa varastada hobust, mis on pandud raudkammit-sasse.

Aga lukk oli sel rattal, nagu pärast öeldi, automaatselt kinnikäiv, saksa tehnika viimane sõna.

*

Järgmisel päeval sõitsin ma rattaga linna.

Ratas kõigiti väga hea, ei krigise ega kägise, ühe sõnaga — velosipeet.

Lõin ratta trahteri kõrvale ankrusse, lukku, ise läksin sisse liiku tegema.

Jõin ära kaks potti õlut.

Tulin kõrtsist välja, tahtsin hakata linnast koju sõitma, katsusin teha jalgratast lukust lahti — aga lukk lahti ei tule.

Vaatasin seda lukuasjandust lähemalt ja kohkusin kohe ära: lukul kaks sihverplaati, igal sihverplaadil kaks osutit, iga osuti jaoks kaks-teistkümmend numbrit — ole lahke, kombineeri! Sea osuteid seni, kuni nad kõik on õigete numbrite peal.

Vaat kus tükk! mõtlesin. Enne kaht päeva ma seda lukku lahti ei saa. Kuidas ma küll inglismannilt ei küsinud luku saladust!

Urgitsesin, urgitsesin selle asjanduse kallal, kuni süda läks täis. Keerasin ratta õlale ja mis siis muud kui lukusepa töötuppa.

Läksin sedasi, ratas seljas, üle turuplatsi, aga vaatan, nurga peal seisab politsei. Las seisab, mõtlesin, ja litsusin mööda.

Aga see tõmbas kohe käega ja hüüdis:

— Pidage kinni!

— Mis on?

— Kelle ratas see on?

— Oma.

— Miks sa teda seljas kannad?

— Seljas kannan sellepärast, et ei saa sõita.

Panin ratta lukku, aga nüüd ei oska lahti võtta.

— Aga võib-olla on ratas kuskilt sisse vehitud?

— Keda te trotsite?!

— Lähme jaoskonda!

— Tänan kutsumast! Jaoskonda ma küll ei lähe, mul vaja minna lukusepa töötuppa.

Ja läksin minema.

Aga sain ma vaevalt mõned sammud astuda, kui tema — tsop — rattast kinni ja ei lase: tõmbab mind tagasi. Mul sai muidugi hing täis ja rahmasin edasi. Aga nüüd kargas ka temal süda täis... Vaatasin, ei saa midagi, tarvis jaoskonda minna.

Läksime kahekesi jaoskonda.

Küsitati siis jaoskonnas, nii kui sisse saime:

— Kust ratta said?

— Otsin.

— Kellelt?

— Inglise turistilt.

— Lori!

— Kui ise teate paremini, miks siis küsite?

Aga nemad pärisid muidugi edasi ja kirjutasid protokollile.

Seletasin puhtast südamest kõik ära, panin protokollile käe alla, tahtsin ratta võtta ja välja tulla — aga ratast ei antud.

— Ise võite ära minna, ütlesid, — aga ratast me teile tagasi ei anna.

— Mispärast? küsisin. — Ärge tehke nalja!

— Sellepärast, et see ratas on varastatud.

— Kust?

— N. valla koolimajast kaks päeva tagasi.

— Kes, küsisin, — varastas?

— Seesama, kelle käest te ostsite.

— Toh-hoo! hüüdsin. — See ei ole õigel Inglismanne võib süüdistada küll nii ja teist-

viisi, aga jalgrattavarguses mitte. Ärge tehke nalja!

— Noh! ütlesid nemad. — Seda asja teame meie ise paremini.

Sellest päevast ma seda turismiasjandust hästi ei salli.

HAAVAPAKUD

Seekord kirjutan ma haavapakkudest. Ega's alati või kirjutada inimestest. Inimesed ei taha, et neist kirjutatakse, ja saavad ägedaks. Aga ägeda inimese käest võib kergesti saada vastu postkaarti. Seda võib juhtuda.

Haavapakkudest aga niisugust asja karta ei ole, nemad juba iga tühise asja pärast seinale ronima ei hakka. Haavapakkudest võib kirjutada päris rahuliku meelega ja peabki kirjutama.

Haavapakkudest, nagu teate, tehakse tikke. Tikkude pead tehakse fosforist ja muudest elementidest, aga varred lõigatakse haavapuust. Seda võib isegi ära tunda lõhnast: kui nuusutada tikutoosi või haavapuud, siis lõhn on üks.

Vanal ajal, kui tuld löödi räniga, ei peetud haavapuust lugu. Köeti sellega ainult suuri reheahe. Aga nüüd on see läinud nii kalliks, et haavapakke isegi varastatakse. Hobuseid ei varastata, aga haavapakke varastatakse. „Kivi, mis oli ära visatud, on võetud ja pandud nurgakiviks!“

Et haavapakke isegi varastatakse, siis loomulikult on nende hind kallis. Läinud aastal maksti haavapakkudest franko raudteejaam, netto kassa kuni üks kroon kantjalast. See oli pöörane hind. See oli, kui kantjalg rehkendada

ümmarguselt üks puud — kaertega üks hind. Täpselt küll mitte, sest kaerad olid tsipa odavamad.

Aga heakene küll, statistikat ma siin teha ei taha, statistikaga võib rahva isegi hauda ajada (demograafiline statistika), „statistika on nagu diisel — kuhu keerad, sinna sõidad välja“ —, aga ütlen ainult, et sel aastal olid haavapakud juba odavamad: kaheksakümmend viis senti kantjalg, esimene sort.

Aga nõuded olid sealjuures nii vänged, et panid aevastama. Pakkude jämedus oli ette nähtud kaksikümmend viis sentimeetrit, puhtus — ideaalne, struktuur — kompaktne, värv — valkjaskollane nagu heal saunaseebil. Need tingimused olid nii-öelda vastuvõtutingimused.

Ostutingimused olid palju kergemad: seal ei nõutud muud kui et puu olgu terve, ilma oksteta ja vastavalt jäme. Esimesest sordist, nagu ma ütlesin, maksti kaheksakümmend viis senti, teisest — nelikümmend viis, kolmandast — kaksikümmend viis. Esimene ja teine sort läksid ekspordi, kolmas sort läks kodumaa vabrikutele.

Kui ma oma materjali maha lõikasin, mida ei olnud ei tea kui palju, siis leidsin, et paremad pakud olid seest mädad. Massilt olid ilusad ja kompaktsed, värvilt nagu saunaseep, aga südamest paari tolli jämeduselt ja terve paku pikkuselt — mädad!

Mul läks kangesti meel haigeks. Vaat sulle, mõtlesin — saunaseep, siidilipp ja hõbepurjed, kuldne laev läks merele — sääraсте pakkudega ei saa muud kui ahju kütta. Suure pahandusega hakkas isegi pea sügelema.

Aga sulasel sunnikul oli meel hea. See käis ümber aukudega pakkude nagu kass ümber palava pudru ja hõõrus käsi. Torkis aukudesse kepiga, laskis kápuli maha ja vaatas august sisse, kas näeb läbi; mõnele pakule isegi huikas sisse.

— Mis sa siin vigurdad? küsisin ma sulaselt.

— Tead mis? ütles sulane. — Sa anna need pakud õige mulle!

— Mis sa nendega teed?

— Seda ei või ma praegu öelda.

— Palju sa mulle nende eest maksad?

— Pool hinda.

— Noh! ütlesin mina. — Siis võin ma nad sulle anda küll.

Hakkasime pakkusid jaama vedama. Kui ma omad pakud olin ära vedanud, siis küsis sulane:

— Tead mis, peremees, anna hobust, ma vean omad pakud ka ära.

— Kuhu?

— Jaama!

— Aukudega või?

— Aukudega jah!

Hm! mõtlesin. Imelik inimene! Niisugust kraami juba keegi vastu ei võta!

Varsti tuli praaker jaama materjale vastu võtma.

Kui ma oma materjali käest läksin andma, siis tuli ka sulane oma „materjali“ käest andma. Aga suureks imestuseks leidsin, et sulase „materjal“ polnud enam aukudega.

— Kellega sa oma pakud ära vahetasid? küsisin mina.

— Ole vait! ütles sulane. — Ma ainult neid natuke restaureerisin.

— Mis see tähendab?

— See tähendab — ma peksin aukudele punnid ette — igasse otsa paras haavapuupunn. Vaata, kas on midagi märgata.

Pakkudega oli tehtud säärast ehtsat kunsti, et kõige teravamal silmal oli raske üles leida mingit sohki.

— Kuule! ütlesin ma talle. — Sa võid selle eest paariks aastaks sunnitööle minna.

— Äärmisel juhtumil! ütles sulane.

— No vaata, et sa mind sisse ei vea!

Aga platsil keerutas juba juut-praaker rahvaparvega. Kogu plats oli täis kära, sest praaker kiskus kõvasti hinnast maha: esimese sordi tegi teiseks, teise — kolmandaks, aga kolmanda — küttepuuks — kolm krooni viiskümmend senti tihumeeter. Talumehed sülitasid tulist väävlit: imestasid — kas tõesti pole kellelgi esimest sorti, et näha, kuidas see ka välja näeb.

Aga siis tuli praaker meeste summaga meie juurde ja hakkas vaatama sulase pakke.

— Kelle pakud need on? küsis juut.

— Need on minu pakud, vastas sulane.

— Noh! ütles juut. — Need on ilusad pakud — teine sort. Anna ära!

— Ei mõtlegi anda — esimene sort.

— Ah! ütles juut. — Olgu peale!

Kõik hakkasid vahtima sulase pakkusid, sest need olid esimesed, mis läksid täna esimesse sorti. Aga sulane ise vaatas sel silmapilgul neid säärase ilmega, just nagu oleksid need täidetud

püroksüliiniga ja võiksid iga silmapilk lõhkeda. Kartis avastamist.

— Vabandage, ütlesin ma juudile, — kui need pakud on esimene sort, siis minu omad peavad olema vähemalt ekstra priima.

Aga juut vaatas mu pakud üle ja ütles:

— Kolm krooni viiskümmend senti tihumeeter.

— Tutki! ütlesin ma.

Missugune segadus tuli sel päeval jaama materjalide platsil, seda ei hakka ma kirjeldama. Kavatsesid inimesed saada kaheksakümmend viis senti kantjalast, aga müüsid ära kolm krooni viiskümmend senti tihumeeter. Riigimetsa töösutus, kel oli neid valmistatud hiiglahulk, müüs samuti küttepuu hinnaga. Mina aga ja mõned teised läksime juudiga rängasti tülli — meie pakke üldse vastu ei võetud. Ainult sulane oli õnnelaps.

*

Jäid mu pakud platsile ligunema. Mõtlesin — las ligunevad!

Ligunesid, ligunesid, kuni ära kuivasid.

Sellest polnud muidugi midagi, kuid hädake tuli see, et sulase pakkudel kuivasid punnid lahti. Nii ometi hakkasid loqisema, et võis liigutada sõrmega edasi-tagasi. Vaat sulle esimene sort.

Kui sulane seda pahandust nägi, siis põgenes ära suure hirmuga Viljandimaale. Või ma ei tea isegi, kuhu. Aga mind kutsuti jaama. Jaamas olid juut ja konstaabel.

— Kus on su sulane? küsiti minult.

— Ei tea! Litsus varvast!

— Kas need pakud on temalt?

— Jaa, need pakud on temalt — punnidega — esimene sort — kaheksakümmend viis senti kantjalg.

Sulase peale tehti protokoll.

— Aga siin kõrval need, vaadake, on minu. Ma ei jõudnud neid veel ära vedada. Ma kavatsen neist katuselaaste teha.

— Ah katuselaaste? küsis juut.

— Katuselaaste jah, ehk sindleid.

— Ah, ütles juut. — Ei maksa teha katuse-laaste! Müü mulle ära, ma maksan kolmkümmend viis senti kantjalast.

— Aga enne te ei lubanud rohkem kui kolm krooni viiskümmend senti tihumeetrist.

— Ah! ütles juut. — Ma ei teadnud enne, et te teete neist katuselaaste.

Müüsin kauba ära, aga ütlesin: jäägu see sehv t haavapakkudega viimaseks. Tuleb oodata, kuni standard-sordiproovid välja panakse.

MAANÄLG JA KODUKAUNISTUS

Seni olid meie maatameeste lootusteks laokile ja sööti jäänud suurtalud. Iseäranis need, missugustel polnud peal enam korralikke katusid. Kui linnarahval haavasid säärased talud ilutunnet, siis maatarahva meelest olid need lõpmatu ilusad. Oli lootus, et need lagunevad, lagunevad, kuni ära lagunevad, aga maa, mis järele jääb, ostab riik ära ja planeerib maatarahvale välja. Talud lähevad uute peremeeste kätte, aga endised peremehed hakkavad elama rantjeedena kapitali protsentidest.

Kui ette võeti kodukaunistamise aktsioon, siis maatarahvas kohe kihvatas — mõtles, et aeg on käes. Nüüd on vanade taluvaremete elupäevad loetud, tuleb uus maareform. Iseäranis hõõrus kõvasti käsi meil siin üks tuntud maatamees, ameti poolest — üheksa ametit, kümnes nälg.

— Miks sa nii kõvasti käsi hõõrud? küsisin ma mehelt.

— Ah! ütles see. — Nüüd on Sigamärdi elupäevad loetud. Mõtles ometi, nüüd nõutakse kodukaunistamist! Aga kaunista siis ka kodu, kui ei saa enam naela seina lüüa: seinad on mädad, katused jooksevad läbi — värvi siis või tee, mis tahad.

— Aga võib-olla Sigamärt ehitab üles uued hooned?

— Toh-hoo! imestas maatamees. — Millega ta ehitab? Raha ei ole, metsa ei ole, oma peret samuti ei ole — ma tahaksin näha, kuidas ta sedasi ehitab!

— Ma tahaksin samuti näha, ütlesin mina.

Selle talumehe häda oli maatamehele meele-rõõm. Lihtsalt jäle oli vaadata, kuidas teine mees rõõmustas teise õnnetuse üle.

Maatamehe kahjurõõm oli väga tõsiselt põhjendatud. Esiteks, rahva keskel tekkis jutt, et kes hooneid korda ei sea, sel võetakse maa käest, teiseks, see maatamees elas Sigamärdi maa peal ja oli peremehega verivaenluses. Iga pops on oma peremehega nugade peal, üks vähem, teine rohkem, aga need, nagu ma ütlesin, olid verivaenlased.

See verivaenlus algas neil peale Vabadussõjast. Sest sellal kui pops oli sõjaväljal ja kaitsis kodumaad, oli peremees kodus väejooksus ja ajas puskarit.

Noh, ütleme, ajas peremees kodus puskarit, magas küünides — mis sellest popsil? Selle eest istus peremees pärast sõda kaks kuud kinni ja sai amnestia.

Kuid suurem koer oli maetud siin teisale. Sellal kui pops lõi lahinguid ida- ja lõunafrontidel, kündis peremees kodus üles popsi maa, mida oli täpselt kümme vakamaad, süllapuuga välja mõõdetud juba vanal ajal, kui elasid veel vana Sigamärt ja vana pops.

Pops tuli sõjaväljalt koju, vaatab, temal maad ei olegi. Tema maa peal õitseb peremehe nisu. Pops küsis oma higi-vaevaga väetatud

maad taga, aga peremees maad tagasi ei andnud.

Saatis pops siis muidugi palvekirju siia ja sinna, aga palvekirjad jäid tähele panemata, sest kehtivad seadused olid peremehe poolt. Popsil oli sõja-aastate rent maksmata. Pops oleks pidanud sõjaväljal rohkem soomust tegema ja peremehele rendi tähtpäevadeks ära tasuma.

— Sa oleksid pidanud sülitama Sigamärdile vesti peale ja võtma endale mõisast asunduskrundi! ütlesin mina.

— Võta siis ka! ütles pops. — Kui sõjast koju tulin, oli oma valla mõis juba ära jagatud.

— Siis oleksid pidanud katsuma mõnest teisest mõisast.

— Katsu siis ka, kui igal pool ristimehed ees ja oma valla mehed taga.

— Kas sul risti ei olnud?

— Ei olnud! Bismarck ütles, et riste saadakse ainult seal, kus neid jagatakse.

— Noh! ütlesin mina. — Kui Bismarck nii ütles, eks ta siis nii olegi.

Ja kandis see pops viha vabariigi peale ja peremehe peale kuni kodukaunistamise ametliku aktsioonini.

— Noh! ütles pops. — Kuulsin kõige kindlamast allikast, et peremeestel, kes hooneid korda ei sea, võetakse maa käest. Sigamärdi elupäevad on loetud, ülekohus kotis ei seisa.

— Kuidas sa seda arvad?

— Päris lihtsalt — Sigamärt on plindris. Ta oma elamist enam kohendada ei jaksa. Põllud on raisus, inventar on läbi, hooned lagunened, majas pole enam kellagi — aega vaadatakse

aknapiida ja pörandas oleva augu j^{table}, kui ilm selge ja päike sisse paistab . . . Hõ a popsid!

— Pea n'd, pea! ütlesin mina. — Ära tee revolutsiooni!

— Kurat! ütles pops. — Ma olen siis pörsas, kui ma oma maad nüüd kätte ei saa ja topelt tagasi! Tarvis ainult saata vastavasse kohta palvekiri.

Ja saatis pops vastavasse kohta palvekirja.

Käis siis pops kaks nädalat nagu sünnipäevalaps, hõorus käsi ja ootas vastust. Aga Sigamärt, kes sellest asjast ka oli juba kuulnud, lamas voodis, jalad pikas ja oigas. Kas maksab enam tõugugi teha, kui maa niikuinii käest võetakse.

Aga siis tuli popsile vastus. See oli järgmine:

„ . . . Kuigi teie argumendid on väga kaaluvad jne., aga sellegipärast me Sigamärdi talu võõrandada ei saa. Kui ta omal jõul hooneid korraldada ei jõua ja kui need maanteelt liiga silma paistavad, siis seatakse need korda riigi kulul. Maavalitsusel on selleks ette nähtud 3000 krooni krediiti.“

Nüüd kargas Sigamärdi peremees järsku voodist välja ja hakkas tõugu tegema. Aga nüüd jäi popsil kõht haigeks.

KATASTROOF

Petseri laskemoonalaol lendas pealt katus. Kuidas säärane plahvatus ehk katastroof juhtus, on teadmata. Aga tegi see looduseõnnetus petserlasile koledat hirmu, seda enam, et mürskude lõhkemine ja padrunite ragin kestis mitu tundi järjest.

Mustlased, kes olid sealsamas lähedal Bogdanovka orus laagris, haarasid pörsad ja lapsed sülle ja lasksid varvast. Üsna hale oli vaadata vaeseid inimesi. Mõni ei teadnud, mis suure rutuga kaasa võtta — võtad pörsa, kahju lapsest; võtad lapse, kahju pörsast... Kuid kokkusid ära ka linna inimesed ja mitte vähe, vaid üsna kõvasti. Sattusid nii-öelda päris paanikasse.

Need, kes niisama ainult kokkusid, jooksid varju kloostrisse. Aga need, kes sattusid paanikasse, sibusid Laura maanteed linnast välja. Nende viimaste hulgas oli ka kaks sõpra-jäätisemüüjat. Lükkasid nad oma kärud kuhugi hoovi ja litsusid siis parajas traavis teistele järele.

Traavisid sel päeval inimesed mitte enam ega vähem kui kilomeetrit viisteistkümmend — Pankjavitsani välja.

Mu sõbrad-jäätisemüüjad nii kaugemale ei joosnud. Vehkisid umbes kilomeetrit viis ja

viskasid siis Taelova orgu lepapõsaste vahele kõhuli maha.

— Noh! ütles üks. — Nüüd oleme vist hädaohtlikust piirkonnast väljas. Kui peaks tulema mõni suurem plahvatus ja linna teise kohta viskama, siis niikaugemale ikkagi ei viska, et meile selga kukub. Las lendab õhku pere-mehe kaks kärutäit jäätist!

— Nuu! vastas teine. — Ei tea veel karata midagi. Rahvas karjus, et gaasid tulevad. Aga need võivad vabalt Taelovani välja tulla ja siis oleme siin orus valmis nagu lutikad.

— Kas sa seda arvad? küsis esimene.

— Mis seal arvata, vastas teine, — tuul on ka veel siia poole. Ma ütlen, vabalt!

Filosoferisid mu sõbrad sel teaduslikul teemal, kuni jäid magama.

Magasid umbes poole söömavahet, kuni üks ärkas üles ja märkas, et mingi asi hakkab hinge matma: välja hingata saab, aga sisse hingata pole kuigi lõbus.

Oi-oi! mõtleb see, kes üles ärkas. Kas tõesti on siis gaasid juba otsaga Taelovas?

— Ai-ai!

— Tõuse, sunnik, üles! hüüdis sõbrale. — Asi on kahtlane. Kõik org on gaase täis. Nuusuta!

Hüppas siis teine mees ka üles, nuusutas, aga unisest peast midagi aru ei saanud.

— Ei saa aru! ütles.

— Kas siis tõesti ei märka? Tõmba natuke sügavamalt.

See siis tõmbas natuke sügavamalt, aga ütles:

— Ei saa aru! Mul on vist nohu!

— Nuu, sind, potilaadale! luksus see, kel nohu ei olnud. — Mis sul nohuga viga olla. Sul asi toosis — mask ees. Aga ma võin ilma maskita ära ka kärvata. Jookseme ruttu kuhugi keldrisse või kõrgema puu otsa!

Jooksid sõbrad kõigepealt orust välja. Vaatasid. Ei tahtnud uskuda silmi — näha kõik, kust gaasid tulevad: külwab keegi meesterahvas, nahkindad käes, mask ees, mingisugust pulbrit.

— Hõi! hüüdsid sõbrad. — Mees, mis sa seal teed? Ega sa ometi üperiiti külva?

Aga mees ei vastanud midagi, vehkis ainult kätega, et ärge tulge ligi.

— Mis sa seal ometi teed? karjusid need.

— Nitrofoskat külvan, vastas mees ja võttis siis peakoti peast, kindad käest, viskas need nurme peale maha ja tuli jäätisemüüjate juurde suitsu tegema.

— Mis asja sa külvad, ütlesid? küsisid jäätisemüüjad.

— Nitrofoskat külvan.

— Aga meie mõtlesime — üperiiti! Hm! Aga nitrofoska ju nii koledasti ei haise. Sel pole üldse mingisugust lõhna!

— Missugune nitrofoska! vastas mees.

— Missugune ta sul siis on?

— Oma valmistatud! Tegin, brat, niisuguse segu: segasin kaks kotti superit, koti rammulupja, lisasin juurde kanala sõnnikut — aga segu läks põlema. Läks nii kuumaks, et ilma kinnasteta ei saa külvatagi. Aga hais, ma ütlen, väljakannatamatu.

— Sellepärast me mõtlesimegi, et sa üperiiti külvad.

— Lori! Kesse üperiiti külvab. Aga ma mõtlen, maale see peaks hea küll olema — ajab mulla hästi soojaks ja paneb käärima.

— Üperiit või?

— Ei! Nitrofoska, mida ma praegu külvan!

— Nuu! ütlesid sõbrad. — See asi meid ei huvita. Kas Petseris on kõik vagune?

— Jumal tänatud, vagune!

Sülitasid sõbrad siis selle asjanduse peale ja läksid linna tagasi. Päike oli veel suures kõrges: tarvis oli kärudega välja sõita. Tarvis oli veel natuke kaubelda.

Lükkasid nad oma kärud välja, ilm oli palav, ostjaid tuli palju juurde. Ühe sõnaga — kõik räägivad katastroofist ja tahavad süüa jäätist — see jahutab. Aga peaasi — kõigil hea meel, et katastroof möödus õnnelikult.

Sõpradel-jäätisemüüjail ka muidugi hea meel, avavad oma jäätisenõud, aga — oh sa mait! — nõud olid tühjad. Keegi oli jäätise omavoliliselt ära söönud ja nõudki puhtaks lakunud.

— Kas te peast ogaraks olete läinud või mis? küsis rahvas. — Miks te tühjade nõudega uulitsale välja sõidate?

— Katastroof! karjusid jäätisemüüjad.

— Mis katastroof, kus katastroof?

— Keegi on jäätise ära söönud!

— See ju söömise jaoks tehaksegi.

— Keegi on jäätise sellal ära söönud, kui me Taelova orus sõjapõgenikke mängisime.

Seal muidugi mõned hakkasid naerma, aga sõpradel tuli jäätis omast karmanist välja maksta.

MOONAMEES

Mul oli ütlematu hea moonamees. Kullatükk, kui nii võib võrrelda, mitte inimene: noor ja töökas, osav ja sõnakuulelik, aga peaasi — lõbus. Ei norinud kellegagi kunagi tüli.

Ma ise polnud ka mitte siga. Täitsin lepingukohaselt kõik tingimused: iga kuu andsin palga ette: kaks puuda leiba, kaks mõõtu kartuleid, siis veel muud kraami ja viis krooni pastlaraha. Ühe sõnaga — maksin natuuras ja lõpprehknut tuli teha sügisel samuti natuuras.

Naine oli moonamehel samuti suurepärane. Ma peaaegu oleksin armunud — niisugune matsakas — milleks on andeksandmine, kui pattu ei tehta? Vabandage!

Aga Don Juan ma siiski ei ole. Mu põhimõte on olnud alati: ära himusta oma sulase ainukest vara. Mu patt seisis vahest ainult selles, et kaare peal, kui vikateid luiskasime, vahtisin naisele lõkendavasse näkku. Aga see nägu oli alati lõbus, terve ja ilus.

Ja nii me siis töötasime, olgu niitmas või loogu võtmas: mina oma kaarega ees, nemad järel. Aga kui väsimus kippus võimust võtma, siis lõime laulu lahti ühes rütmis vikatite vingumisega. Ütlematu hea oli töötada säärase perega. Ei tarvitse sugugi paradiisi taga leinata, kui suudetakse töötada lõbusas meeleolus.

Kuid paradiisi, nagu harilikult, ei saanud kauaks. Moonamees muutus järsku tusaseks ja kurvameelseks, temaga ühes samuti moonanaine. Ma katsusin küll endist meeoleu alles hoida, aga mu viletsast tahtest selleks ei jätkunud.

Moonamees hakkas millegipärast sülgema. Ei vandunud küll mitte, aga sülitas vahetpidamata nagu juut. Ma ütlesin:

— Sülitä kolm korda järjest ja pea siis natuke vahet!

Aga moonamees ütles:

— Vabandage, ega ma sulle vesti peale ei sülitatud?!

— Ei sülitatud!

— No pea siis lõuad! ütles ja lõi vikatile säärase truki sisse, et tahtis mind eeskaare peal jalust maha niita.

— Kurat! ütlesin ma. — Mis sinuga on juhtunud?

— Ah! ütles tema. — Mulle ei meeldi teie lõbu!

— Ise olid ka eile veel lõbus.

— Paljugi, mis olin, aga nüüd enam ei ole.

— Mis see tähendab?

— See tähendab — ära nõua mult kahte nahka! Ega ma ole ennast sulle naljavuntsiks kaubelnud.

— Hm! imestasin mina. — Sa oled vahest armukadedaks muutunud?

— Mille üle?

— Ei millegi üle.

— Tola, sa võid jõllitada mu naisele silmi niipalju kui tahad!

— Hm — tola! Sedasi peremehele ei öelda!

— On ennegi öeldud.

Töö muutus mu meelest järsku palju raske-
maks. Sulane sülitas läbi hammaste ja rühkis
niita; ka mina rühkisin — minu kasu —, aga
tundus see töö sunnitööna oma nurmel.

— „Elu, elu, miks mind vaevad“, algasin
ma laulu, aga keegi ei toetanud ja ma lõpe-
tasin . . .

Möödas olid kuldsed päevad, nagu lauldakse
mustlasromansis. Üks inimene küttis ühe nädala-
laga elu põrguks nii inimestel kui loomadel.
Raske oli kannatada.

Ühel päeval lõi ta suures äparduses hobu-
sele rusikaga pähe. Sellepeale läksime tülli:

— Siga! ütlesin ma talle. — Sa ei maksa
mu hobust!

— Tõbras, ütles ta mulle, — on pärast
surma niisama hea nagu ta peremees.

Räägi siis põrgulisega ja ole man peremees.
Kehvasti! Kõige kibedamal töö ajal.

Ühel päeval laskis ta keeta rupskisuppi.
Mehel käisid juba kesksöömavahest peale nee-
lud, sest ta armastas seda rooga. Aga kui lõu-
nale läks, siis leidis, et rupskisupp oli keedetud
kapsastega. Ja oli ka naisel aruke peas keeta
rupskisuppi kapsastega — seda keedetakse juba
seitsesada aastat kartulite ja tangudega.

Mis tegi mees?

Nii nagu nuusutas, et rupskisupp oli keede-
tud kapsastega, võttis laualt vaagna ja lõi vastu
põrandat. Supilained käisid lakke, aga vaagna-
tükid lendasid nagu šrapnellikillud. Kas oli sää-
rast tegu vaja? Oleks võinud ju väga hästi kal-
lata supi solgitünni — toa seinad oleksid jää-
nud määrimata.

— Mis on säärase aktsioonide põhjuseks? küsisin ma naiselt. — Enne oli kuldaväärt mees, aga nüüd närvipundar hullumeelsusega läbi stepitud.

— Ah! ütles see. — Ma tean küll, millest see tuleb.

— Kui tead, siis ütle!

— Tema tahab suitsetamist maha jätta.

— Vaat kus tükk! ütlesin. — Kibe töö aeg ja tema tahab suitsetamist maha jätta! Tõm-maku nii, et pigi käib pealaest välja!

— Tõmbaks ka, aga pole raha, millega tubakat osta.

— Kuidas — pole raha? Te saate ju iga kuu viis krooni pastlaraha, ega see pastelde peale ära kulu.

— Jaa! ütles see. — Aga meil vaja osta teinekord kilo suhkrut või heeringaid või rupski-liha.

— Oh sa maailma ime! ütlesin mina. — Ega's tubaka pärast maksa elu põrguks teha! Olgu tubakas minu poolt.

Sellest päevast oli tubakas minu poolt. Kui moonamehel läks tuju halvaks ja ta kippus kandaalitada, siis lippasin ma poe juurde tubakat ostma. Aga töötamine muutus meil selle-eest jällegi lõbusaks. Laseme lauludega.

Ainult mõnikord pilgutab mulle moonamees sedasi imelikult ja ütleb:

— Vaata, et sa mu naisele väga silma ei viska!

SETUPOISI ELUKOOL

Ühel pühapäeva hommikupoolikul Petseri-maa talumees Höödo Hade parandas „seenit-ses“ vana pange. Pani vanale veeämbrile alla uut põhja. Töö oli koguni prosta ja tühine, aga sellest hoolimata tarvitas ta sealjuures mitmesuguseid peenikesi tööriistu. Seal olid tal ilusas korras kasti sees mitmesugused viilid ja puurid, tornid ja meislid ja isegi ühed väikesed kruus-tangid. Terve komplekt niisuguseid lukusepa-tööriistu, missuguseid harilikul setul ei ole.

— Tere jõudu, Hade! ütlesin ma talle, astudes üle ukسلäve. — Ma tulin vaatama, mis sa siin müristad.

Hade võttis tere ja jõu vastu.

Ma jäin vaatama ta uhket tööriistade kasti.

— Oled sa aga mehe! ütlesin ma talle. — Niisuguste peenikeste tööriistadega, nagu sul seal kassis, võiks hakata kas või uurmaakriks, aga sa ei oska muud kui vanu pangesid paran-dada. Kust sa niisugused riistakesed endale muretsesid?

— Ah! ütles setu ja lõi ämbrivitsale peeni-kese torniga neediaugu vupsti! sisse. — Tepo mul linnas suur mehaanik, siis tema neid sealt ikka muretseb.

— Noo! ütlesin. — Pole kuulnudki. Mis mehaanik ta sul seal's on?

— Nuu! ütles vana. — Mis seal olla! Lõpetas kevadel neli klassi algkooli ära ja sügisel panime linna lukusepa juurde ametit õppima.

— Tema sulle neid riistu sealt siis tassibki? pärisin mina.

Höödo vaatas mulle pahaselt otsa, nuuskas tilkuma kippuva nina üle ukسلäve puhtaks ja ütles:

— Mis siis? Tassib jah! Neil ju vedeleb neid riistu seal töökojas sääraseid ja määraseid. Heldene! . . . Kuradi jäle on elada, kui majapidamises mingisuguseid tööriistu ei ole! Seni kui Tepo ei hoolitsenud, ei olnud mul majas tangegi, ja kui trehvas, et vaja oli hobusel vanu raudu alt kiskuda, siis millegagi võtta ei olnud, tõmba või hammastega. Nüüd Tepo ikka tõi üht-teist pudi-padi. Koos on muidu terve komplekt, ainult tinutamisriistu veel ei ole. Näe, pang saab varsti valmis, vaja oleks uurded tinaga üle lasta, aga tinutamisvasarat, kurat, ei ole, tee mis tahad! Toona andsin Tepole käsu, et olgu toodud mõni vana klõps . . .

— Hm! ütlesin ma Höödole. — Sa, vana-mees, Tepole sääraseid tellimisi ära tee! See ei ole hea. Kui tinutamisvasarat tarvis on, siis mine poodi ja osta!

— Kui poeg on linnas suur mehaanik, siis niisuguseid asju enam ei osteta, ütles Höödo.

— Aga kust see suur mehaanik sulle neid asju peab võtma? Ise ta, ma mõtlen, neid teha ei oska. Sa õpetad poisi sedaviisi vargile — olgu öeldud tutvuse poolest.

— Kuidas nii — vargile? imestas Höödo ja hakkas peksma ämbrile uurdevitsa peale säärase kärinaga, et ajas mul kõrvad lukku.

Kui kärin lakkas, ütlesin:

— Sa, vanamees, poisile sääraseid instruksioone ära anna! Kui leitakse, et töökojast on midagi kaotsi läinud, siis lüüakse poisile sõit sisse.

— Mis eest sõit sisse? küsis Höödo ja ajas habeme kikki.

— Varguse eest, vastasin mina.

— Mis varguse eest? küsis Höödo. — On see siis vargus, kui koristatakse asju, mida teistel vaja ei ole ja vedelevad? Hõõ! Vargus! Leidis varguse! Kas tead sa — ma ei taha sulle halvasti ütelda — seal on niisugust prahti kõik nurgad täis... Hõõ! Vargus!

— Säärase õpetuse peale su Tepost küll õiget meest ei saa.

— Säärasest just õige mees saabki. Maruõige ja puruhull — üks paar! Hõõ! Õigetega oled, brat, praegusel ajal hullemini hädas kui kõveratega. Mis mul ta õigusest kasu, kui ta sinder enam kodu koduks ei pea? Mis mul ta õigusest kasu, kui ta traadijupikest ei oska koju tuua, mida mul vahest hädasti vaja, aga mida neil seal jalaga segada... Hõõ! Ole vait!

— Ole sa ka ise vait! ütles eit omakorda Höödole. — Ega's Tepo pole oma käega midagi võtt. Tepole peremees ise annab. Tepo seal peremehe parem käsi. Jumaluke! Lats peab üks vanembit ka meeles pidama. Mis sest siis, kui toobki mõne asjakese, eks neid tuleb talle enesele pärast vaja...

Ma keerasin jutu teise asja peale ja küsisin, kunas ta mu reejalased ära painutab.

— Aga vaat, üksi ei saa painutada, teine poeg läks pottega maa poole. Kui Tepo täna koolist koju tuleb, siis õhtupoole painutame ära.

Vaevalt saime sedasi ümber vaadata, kui Tepo astus sisse, komps seljas, nägu morn ja higine.

— Noh, kuidas läks? küsis Höödo. — Kas sa mulle tinutamisvasara töid?

— Ei toonud.

— Miks?

Tepo ei vastanud.

— Vaat kus tükk! Mulle oli just vasart vaja, uurdevitsa oleks vaja tinutada. Kas teil seal niisugust vana klõksi ei olnud või?

— Ei olnud!

— Toh-hoh! imestas Höödo. — Sul läks lihtsalt meelest ära. Teinekord, kui tuled, siis olgu toodud!

— Ma enam sinna tagasi ei lähegi! ütles Tepo.

— Miks? küsis Höödo.

— Ei lähe ja valmis! vastas Tepo.

— Vaat kus tükk! imestas Höödo. — Miks sa siis, tita, enam tagasi ei lähe?

Tepo hakkas nutma.

— Ma ei lähe enam tagasi sellepärast, et mind aeti varguse pärast tulema.

— Mis varguse pärast? Vaat kus tükk! Mis varguse pärast?

Tepo läks nuttes Höödo riistakasti juurde, lükkas selle jalaga ümber ja ütles:

— Nendesamade meislite pärast . . . iii-iii-iii!
Höödo läks näost punaseks.

— Ah siis nendesamade meislite pärast! Ah siis niisuguse tüki mängisid sa oma vanembile! Kas sa tsiga salata es mõista, seal ju veel niisuguseid, võib-olla teised varastasid... Ah! Oh! No mis sa ütled! Ptüü, kurat! Ma annan sulle natuke mõistust.

Höödo võttis püksirihma ja hakkas Tepot nüpeldama.

Õhtupoole keerasid mulle kahekesi ree-
jalaseid.

SISUKORD

Lk.

Pimesoole põletik	5
Ootamine	8
Jutuajamine	11
Andrese elukäik ja kapsataime kasvatus	14
Raadio mõju	18
Kallid linad	21
Mitšurini ananas	25
Kindlustusseltsis	29
Suur mure	33
Põhjavesi	37
Piimaprotsent	40
Hea talu	46
Hasartmäng	51
Halbustest räägitakse	54
Jala peale astuti	59
Supelpüksid	63
Häda mesilastega	68
Inglismanni jalgratas	74
Haavapakud	79
Maanälg ja kodukaunistus	85
Katastroof	89
Moonamees	93
Setupoisi elukool	97

O.-ü. „NOOR-EESTI KIRJASTUSE“ RAHVARAAMATUT

ON SENI ILMUNUD:

I AASTAKAIK:

- Nr. 1. Jaan Vahtra: **LAANE KURUS**. Jutustused.
Nr. 2 ja nr. 3. Enn Kippel: **AHNITSEJAD I ja II**.
Romaan.
Nr. 4. L. Tigane: **PALUN SEDA HÄRRAT**. Novell.
Nr. 5. J. Vorms: **PAINAJA POEG**. Jutustus.
Nr. 6. E. Laidsaar: **NOORSÕDUR PENSION**. Ju-
tustus.

II AASTAKAIK:

- Nr. 1 (7). P. A. Speek: **ATTABOY!** Jutustus eest-
laste elust Ameerikas.
Nr. 2 (8) ja nr. 3 (9). A. Ostra: **LENDVA I ja II**.
Romaan.
Nr. 4 (10). V. Uibopuu: **VÄRAVATE ALL**. Jutustus.
Nr. 5 (11). E. Õun: **SOOMUSRONGIL**. Episoode
Vabadussõjast.

Tellimised O.-Ü. „Noor-Eesti Kirjastuse“ rahvaraamatu
peale 1937. aastaks on avatud. Rahvaraamatut ilmub
6 nr. aastas. Tellimishind aastas kr. 4,50, poolaastas
kr. 2,25. Üksiknumber kr. 1.